

Transect-rapport 3854

**Wijk en Aalburg, Grote Kerkstraat 49-51
Gemeente Altena (NB)**

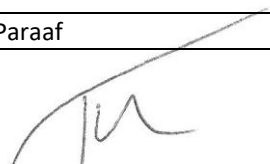
Archeologisch bureauonderzoek (BO) en inventariserend
Veldonderzoek (IVO), verkennende fase

transect

ARCHEOLOGISCH ONDERZOEK ► ADVIES

Auteur	A.I. ten Have-Gareman
Versie	Versie 1.1
Projectcode	21070036
Datum	31-01-2022
Opdrachtgever	Van den Berg RO 't Rond 9 4285 DE Woudrichem
Uitvoerder	Transect Overijsselhaven 127 3433 PH Nieuwegein
Onderzoeksmelding	5156844100
Bevoegde overheid	Gemeente Altena
Adviseur namens de bevoegde overheid	Regio-archeologen West-Brabant (RWB)
Status	Nog te beoordelen door de bevoegde overheid
Beheer documentatie	Transect, Nieuwegein
Voorblad	Foto van het plangebied ten tijde van het veldonderzoek (03-02-2022)

Autorisatie		
Naam	Datum	Paraaf
Drs. T. Nales Senior prospector	08-02-2022	

ISSN: 2211-7067

© Transect, Nieuwegein

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie of op welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgevers.

Transect aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Samenvatting

In opdracht van Van den Berg RO heeft Transect in januari 2022 een archeologisch vooronderzoek uitgevoerd in een plangebied aan de Grote Kerkstraat tussen nummers 49 en 51 in Wijk en Aalburg (gemeente Altena). Het plangebied heeft een omvang van circa 1500 m². De aanleiding voor het onderzoek is de aanvraag van een omgevingsvergunning die de realisatie van een nieuw perceel voor woningbouw mogelijk moet maken.

Het archeologisch vooronderzoek bestaat uit een gecombineerd onderzoek, te weten een archeologisch Bureauonderzoek (BO) en een Inventariserend Veldonderzoek (IVO), verkennende fase. Het doel van het archeologisch bureauonderzoek is het specificeren van de archeologische verwachting. Het doel van het inventariserend veldonderzoek is het toetsen en waar mogelijk bijstellen van de gespecificeerde archeologische verwachting.

- Op grond van het bureauonderzoek ligt het plangebied op de Biesheuvel-Hamer stroomrug. Deze stroomrug gaat terug tot het Laat-Neolithicum en was actief tot in de Midden-Bronstijd. In de ondergrond van het plangebied worden van deze stroomgordel oever- op beddingafzettingen verwacht. Deze kunnen zijn afgedekt met jongere (komlei-)afzettingen van de Afgedamde Maas, die circa 100 m ten oosten van het plangebied ligt. De oevers van de Biesheuvel-Hamer stroomrug hebben vanaf de vorming ervan vermoedelijk gunstige bewoningsplaatsen voor de mens gevormd. Deze lagen namelijk hoog in het landschap, in de directe nabijheid van stromend water. Dit betekent dat men er vanaf het Laat-Neolithicum gewoond kan hebben. Menselijke aanwezigheid in, in elk geval, de perioden Neolithicum en Romeinse tijd is in de omgeving bevestigd door archeologische onderzoeken. Eventuele oudere afzettingen op de plek van de stroomrug zullen door de Biesheuvel-Hamer stroomgordel zijn geërodeerd. Daardoor geldt een lage verwachting op archeologische resten uit alle perioden ouder dan het Laat-Neolithicum. Vanaf het Laat-Neolithicum geldt, daarentegen, een hoge verwachting tot een hoge waarde (vanwege de ligging van het plangebied in de historische kern van Wijk).
- Op basis van de resultaten van het veldonderzoek is de hoge archeologische waarde van het plangebied bevestigd. Er is sprake van de aanwezigheid van een intacte, oude cultuurlaag waarbij aan het maaiveld verschillende scherven uit de Middeleeuwen aanwezig zijn. Tevens zijn aan de basis van de cultuurlaag oude botfragmenten in de top van de oeverafzettingen van de Afgedamde Maas gevonden (op circa 80 tot 130 cm -Mv) en bevinden zich in de oeverafzettingen van de Biesheuvel-Hamer stroomrug twee vegetatieniveaus, die een relevant archeologisch niveau vormt voor de aanwezigheid van resten uit de Romeinse tijd en daarvoor. Deze resultaten leiden ertoe, dat de kans groot is dat zich in de ondergrond van het plangebied resten bevinden uit de periode Neolithicum tot en met de Late Middeleeuwen/Nieuwe tijd. Deze kunnen al vanaf 30 cm -Mv aanwezig zijn, aangezien er tijdens het veldonderzoek geen moderne, diepreikende verstoringen in het gebied zijn aangetroffen.

Advies

In het plangebied bestaat het voornemen een nieuwe woning met tuin te realiseren met een omvang van 110 m². De benodigde bodemingrepen hiervoor zijn nog niet vastgesteld en ook is onbekend of er nog andere bodemingrepen nodig zijn in het kader van de realisatie ervan (tuin, nuts-voorzieningen). Op basis van het archeologisch onderzoek is in ieder geval een hoge archeologische verwachtingswaarde vastgesteld, waarbij feitelijk vanaf 30 cm -Mv al rekening gehouden moet worden met de aanwezigheid van archeologische resten. Mits ophogingen in het plangebied tot de ontwerp mogelijkheden van de bewoning behoren, wordt geadviseerd het bouwvlak van de woning en eventuele andere verstoringen op te graven. De inspanning hiervan zal daarbij onder meer bepaald

worden door diepte van de bodemingrepen. Als bijvoorbeeld een kelder onder de woning wordt gepland, zal in ieder geval rekening gehouden moeten worden dat tijdens het onderzoek op in ieder geval drie mogelijk vier dieptes/niveaus resten aanwezig (kunnen) zijn. De wijze waarop de opgraving in het plangebied zal worden uitgevoerd moet op voorhand van het onderzoek worden vastgelegd in een Programma van Eisen (PVE) dat moet zijn goedgekeurd door de gemeente Altena.

Bovenstaande vormt een advies. Op grond van de resultaten van het rapport en het advies zal het bevoegd gezag (de gemeente Altena) een besluit nemen over de daadwerkelijke omgang met eventueel aanwezige archeologische waarden binnen het plangebied.

Inhoud

1. Aanleiding	1
2. Aard en doel van het archeologisch vooronderzoek	2
3. Afbakening van het plan- en onderzoeksgebied	3
4. Planvorming en consequenties toekomstig gebruik	5
5. Beleidskader	6
6. Landschap, geomorfologie en bodem	7
7. Archeologische verwachting en bekende waarden	10
8. Historische situatie, huidig gebruik en bodemverstoringen	12
9. Gespecificeerde archeologische verwachting	16
10. Resultaten veldonderzoek	18
11. Beantwoording onderzoeksvragen	21
12. Conclusie en Advies	22
13. Geraadpleegde bronnen	23
Bijlage 1: Luchtfoto	25
Bijlage 2: Archeologische beleidskaart 2010	26
Bijlage 3: Archeologische beleidskaart 2018	28
Bijlage 4: Geomorfologische kaart	30
Bijlage 5: Paleogeografische kaart van het Rivierengebied	31
Bijlage 6: Maaiveldhoogtekaart (AHN)	32
Bijlage 7: Geologische kaart	33
Bijlage 8: Bodemkaart	34
Bijlage 9: Archeologische waarden en onderzoeken	35
Bijlage 10: Gemeentelijke verwachtingskaart (2010)	36
Bijlage 11: Boorpuntenkaart	39
Bijlage 12: Foto van boring 1	40
Bijlage 13: Boorbeschrijvingen	41

1. Aanleiding

In opdracht van Van den Berg RO heeft Transect¹ in januari 2022 een archeologisch vooronderzoek uitgevoerd in een plangebied aan Grote Kerkstraat tussen nummers 49 en 51 in Wijk en Aalburg (gemeente Altena). De aanleiding voor het onderzoek is de aanvraag van een omgevingsvergunning voor de realisatie van een nieuwe woning.

In het plangebied geldt volgens het vigerende bestemmingsplan 'dubbelbestemmingen en gebiedsaanduidingen' uit 2017 een Waarde – Archeologie met gebiedsaanduiding 'overige zone – specifieke vorm van waarde – archeologie historische kern'. Een archeologisch onderzoek is verplicht bij bodemingrepen met een oppervlakte groter dan 50 m² en dieper dan 30 cm -Mv. Dit betekent dat gezien de omvang van de voorgenomen bodemingrepen (110 m² en dieper dan 30 cm -Mv) archeologisch vooronderzoek nodig is.

Het onderzoek is uitgevoerd in overeenstemming met de eisen van de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA), versie 4.1 en het Plan van Aanpak (Ten Have-Gareman, 2022).

¹ Transect b.v. voldoet aan de eisen zoals gesteld in de kwaliteitsnorm 'BRL SIKB 4000', versie 4.1, en is gecertificeerd door middel van een procescertificaat. Transect b.v. is certificaathouder van de volgende protocollen: 'KNA Protocol 4001 Programma van Eisen', 'KNA Protocol 4002 Bureauonderzoek', 'Protocol 4003 Inventariserend Veldonderzoek, variant Overig', 'Protocol 4003 Inventariserend Veldonderzoek, variant Proefsleuven' en 'Protocol 4004 Opgraven', en staat geregistreerd bij het RCE en de SIKB.

2. Aard en doel van het archeologisch vooronderzoek

Het archeologisch vooronderzoek bestaat uit een gecombineerd onderzoek, te weten een archeologisch Bureauonderzoek (BO) en een Inventariserend Veldonderzoek (IVO), verkennende fase.

Het doel van het archeologisch bureauonderzoek is het specificeren van de archeologische verwachting, dat wil zeggen het aan de hand van beschikbare en nieuwe informatie over de archeologie, cultuurhistorie, geomorfologie, bodemkunde en grondgebruik, bepalen van de kans dat binnen het plangebied archeologische resten kunnen voorkomen. Hiervoor is onder andere het centraal Archeologisch Informatiesysteem (Archis) van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) geraadpleegd, waarin de Archeologische Monumentenkaart (AMK) is opgenomen. Aanvullende (cultuur)historische informatie is verkregen uit divers voorhanden historisch kaartmateriaal. Om inzicht te krijgen in de opbouw en ontwikkeling van het landschap zijn onder andere de bodemkaart en beschikbaar geologisch-geomorfologisch kaartmateriaal geraadpleegd. Ook is er navraag gedaan bij de Historische Kring het Land van Heusden en Altena voor aanvullende informatie (via algemene e-mailadres; d.d. 31-01-2022). De uit deze bronnen verkregen informatie is in het rapport verwerkt in hoofdstukken 6, 7 en 8.

Het doel van het inventariserend veldonderzoek is het toetsen en waar mogelijk bijstellen van de gespecificeerde archeologische verwachting, door het verzamelen van informatie over de feitelijke bodemopbouw, bodemreliëf en bodemintactheid in het plangebied. Hiermee ontstaat inzicht in de landschapsvormende processen en landschappelijke eenheden uit het verleden. Op basis hiervan kan een oordeel worden gegeven over waar, wanneer en in hoeverre het gebied in het verleden geschikt was voor de mens. Het inventariserend veldonderzoek is uitgevoerd in de vorm van een booronderzoek (IVO-O).

Het onderzoek probeert hiermee aan de hand van feitelijke informatie antwoord te geven op de volgende vragen:

- Hoe heeft het plangebied oorspronkelijk in het natuurlijk landschap gelegen?
- Zijn er binnen de bodemopbouw archeologisch relevante niveaus te onderscheiden en hoe diep liggen deze?
- In hoeverre zijn de archeologisch relevante niveaus nog intact (verstoring, erosie, afdekkend substraat)?
- Wat is de archeologische verwachting van het plangebied en in hoeverre is deze te differentiëren in laag, middelhoog en hoog?

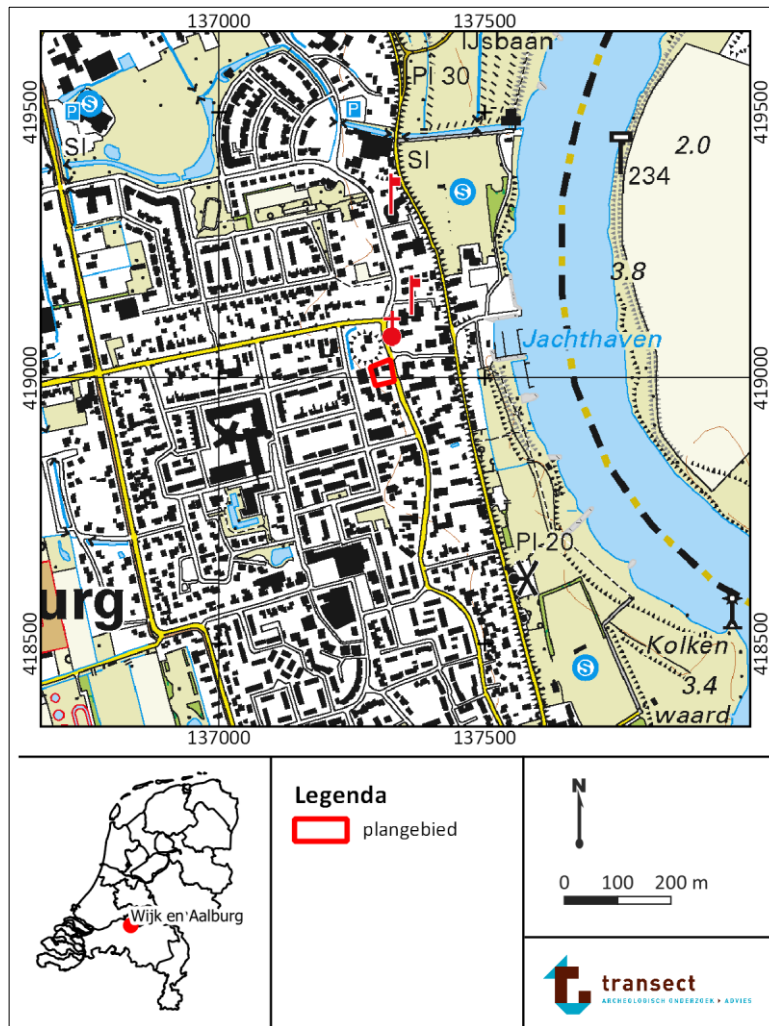
Het resultaat van het archeologisch vooronderzoek is dit rapport met een conclusie omtrent het risico dat eventueel aanwezige archeologische waarden in het plangebied worden verstoord als gevolg van de voorgenomen plannen. Op basis van dit rapport neemt het bevoegd gezag een beslissing in het kader van de vergunningverlening of planprocedure. Het rapport bevat waar mogelijk gegevens over de – verwachte – aan- of afwezigheid, aard, omvang, ouderdom, gaafheid, conservering en (relatieve) kwaliteit van archeologische waarden. Het bureauonderzoek is uitgevoerd conform protocol 4002 van de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie, versie 4.1 (KNA 4.1). Het inventariserend veldonderzoek is uitgevoerd conform protocol 4003 van de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie versie 4.1 (KNA 4.1).

3. Afbakening van het plan- en onderzoeksgebied

Gemeente	Altena
Plaats	Wijk en Aalburg
Toponiem	Grote Kerkstraat tussen 49 en 51
Kadastrale ligging	ABG00 sectie F nummer 3381
Kaartblad	44F
Centrumcoördinaat	137.307 / 419.008
Omvang plangebied	1500 m ²
Huidig gebruik	Tuin

Binnen het archeologisch bureauonderzoek is onderscheid gemaakt in het plangebied en het onderzoeksgebied. Het plangebied is het gebied waarin de geplande bodemingrepen zullen plaatsvinden. Het onderzoeksgebied omvat het plangebied en een deel van het direct omringende gebied en wordt bij het onderzoek betrokken om tot een beter inzicht te komen in de archeologische, (cultuur)historische en bodemkundige situatie in het plangebied. Het onderzoeksgebied beslaat in dit geval een straal van circa 500 meter rond het plangebied.

Het plangebied omvat een tuin aan de Grote Kerkstraat tussen nummers 49 en 51 in Wijk en Aalburg (gemeente Altena). De ligging ervan is weergegeven in figuur 1 en bijlage 1. Kadastraal gezien staat het plangebied bekend als perceel ABG00 sectie F nummer 3381. Het plangebied heeft een omvang van 1500 m². De begrenzing van het plangebied valt samen met de kadastrale grenzen.

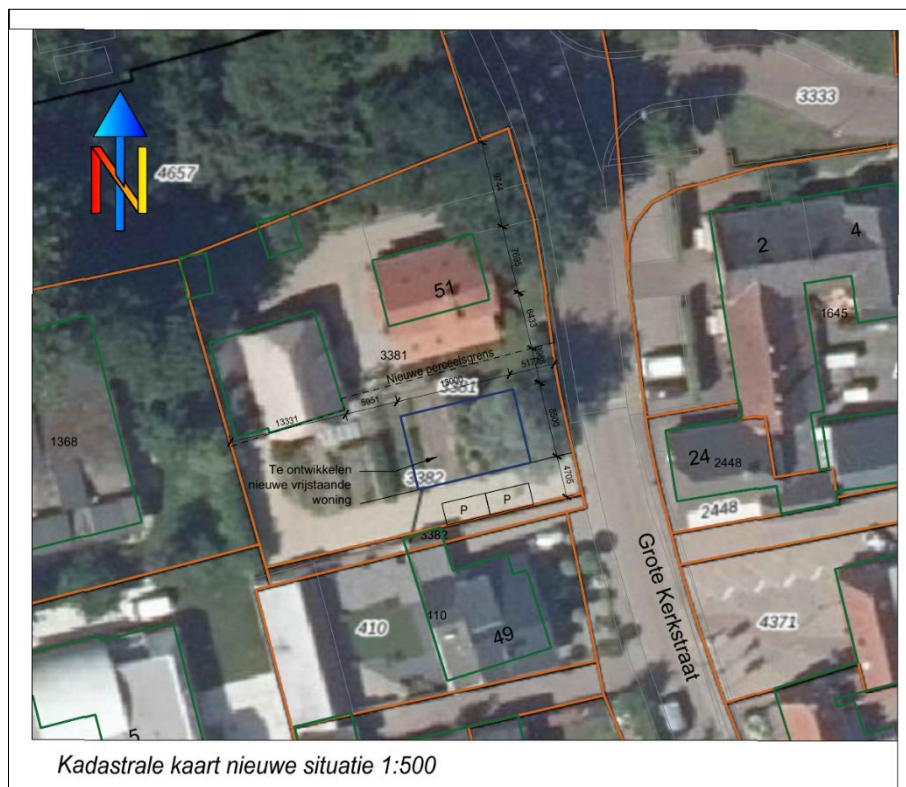

Figuur 1. De ligging van het plangebied op een topografische kaart (bron kaart: www.opentopo.nl).

4. Planvorming en consequenties toekomstig gebruik

Kader	Aanvraag omgevingsvergunning
Planvorming	Bouw woning
Bodemverstorende werkzaamheden	Graafwerkzaamheden

In het plangebied bestaat het voornemen om een nieuw kavel te realiseren om hier een woning te bouwen. Het nieuwe kavel beslaat het zuidelijk deel van het plangebied, met een omvang van 677 m². De woning komt in het oosten van dit nieuwe kavel te staan en krijgt een grondvlak van circa 110 m². De diepte van de funderingen is ten tijde van het archeologisch vooronderzoek nog niet vastgelegd. De woning komt in particulier gebruik. Naar verwachting hebben de werkzaamheden geen significant effect op het grondwaterpeil.

Figuur 2. De toekomstige situatie in het plangebied (bron: Van den Berg RO).

5. Beleidskader

Onderzoekskader	Aanvraag omgevingsvergunning
Beleidskader	Bestemmingsplan
Onderzoeksgrens	50 m ² en dieper dan 30 cm –Mv

In 1992 heeft Nederland het Europees Verdrag inzake de bescherming van het archeologisch erfgoed ondertekend; ook wel het Verdrag van Malta of Valletta genoemd, naar het eiland en de plaats waar het is ondertekend. Het Verdrag is in 1998 geratificeerd en op 1 september 2007 via de Wet op de Archeologische Monumentenzorg (Wamz) geïmplementeerd. De Wamz is een wijzigingswet en omvat een wijziging van de Monumentenwet 1988, de Wet Milieubeheer, de Ontgrondingenwet en de Woningwet, op grond waarvan overheden onder andere bij bodemingrepen verplicht rekening moeten houden met het behoud van archeologische waarden. Sinds juli 2016 (Erfgoedwet) is het behoud en beheer van het Nederlandse erfgoed geregeld door één integrale Erfgoedwet. De omgang met archeologie in de fysieke leefomgeving zal in de nieuwe Omgevingswet worden geregeld, die in 2022 in werking zal treden.

Het archeologiebeleid van de gemeente Altena inzake het plangebied staat verwoord in het bestemmingsplan 'Dubbelbestemmingen en gebiedsaanduidingen' uit 2017. Hierin heeft het plangebied een 'Waarde – Archeologie' met gebiedsaanduiding 'overige zone – specifieke vorm van waarde – archeologie historische kern'. De waarde in het bestemmingsplan is gebaseerd op de archeologische beleidskaart van de voormalige gemeente Aalburg (Ellenkamp, 2010; zie bijlage 2). Hierop ligt het plangebied in de historisch kern van Aalburg. Aan deze zone zijn planregels geformuleerd ten behoeve van de bescherming van archeologische waarden in de ondergrond. Voor de historische kern geldt een archeologische onderzoeksplicht voor bodemingrepen met een omvang vanaf 50 m² en 30 cm –Mv. Dit betekent dat gezien de omvang van de voorgenomen bodemingrepen (110 m² en dieper dan 30 cm -Mv) archeologisch vooronderzoek nodig is.

In 2018 is een nieuwe beleidskaart opgesteld voor de gemeente Altena (Ellenkamp, 2018a; bijlage 3). Ook op deze kaart is het plangebied gekarteerd in de historische kern ('categorie 2').

6. Landschap, geomorfologie en bodem

Archeoregio	Midden-Nederlands rivierengebied
Geomorfologie	Stroomrug
Maaiveld	2,16-2,71 m +NAP
Bodem	Terp, kalkhoudende ooivaaggronden
Grondwater	GWT VII

Landschap

Het plangebied ligt in het Midden-Nederlandse rivierengebied in het stroomgebied van de Maas en de Rijn (Berendsen, 2005). Reeds in het midden van de laatste ijstijd (het Weichselien, vanaf 50000 tot 15000 jaar geleden) maakte dit gebied deel uit van een brede riviervlakte, waarbinnen de riviergeulen in een verwilderd (“vlechtend”) patroon verspreid lagen. Door deze geulen werd grof zand en grind afgezet, dat geologisch gezien wordt gerekend tot het Formatie van Kreftenheye (De Mulder e.a., 2003). De aanwezigheid van grof zand en grind wijst op hoge stroomsnelheden en sterke variaties in de (piek)afvoer (als gevolg van grote hoeveelheden (smelt)water). Op andere momenten lag de bedding van de riviervlakte langere perioden droog. Vanuit de drooggelegen vlakte kon fijner rivierzand door sterke winden worden verstoven, dat vervolgens langs de randen van de riviervlakte tot afzetting kwam. Daar konden op grote schaal rivierduinen ontstaan (Berendsen en Stouthamer, 2001).

Vanaf 15000 jaar geleden begon dit beeld enigszins te veranderen aangezien toen het klimaat geleidelijk warmer begon te worden. In eerste instantie was sprake van enkele relatief kortdurende warmere perioden (respectievelijk het Bølling- en Allerød-interstadiaal, 14650 tot 14000 en 13900 tot 12850 jaar geleden). Gedurende deze ervaringen nam de vegetatie toe en werd de afvoer van rivierwater beter verdeeld. De riviergeulen begonnen te meanderen en sneden zich in de riviervlakte in, waardoor langzamerhand een rivierdal ontstond. In het dal werd tijdens overstromingen zogenaamd “Hochflutlehm” afgezet, ook wel bekend als het Laagpakket van Wijchen (De Mulder e.a., 2003; Bennema en Pons, 1952). Pas vanaf 10000 jaar geleden, in het Holoceen, zette de warmere klimaatomstandigheden definitief door, waardoor de toenemende vegetatie de verstuingen van rivierzand aan banden legde en de oevers van de rivieren door de alsmaar kleiner wordende verschillen in afvoer zich stabiliseerden. Door de stabiele oevers traden de rivieren alleen nog bij hoogwater buiten de oevers. De klei, die toen bij hoogwater buiten de rivieren werd afgezet, wordt eveneens gerekend tot het Laagpakket van Wijchen.

De zich insnijpende meanderende rivieren gingen onder invloed van een voortdurend stijgende zeespiegel in het Holoceen over in accumulerende meanderende rivieren, die meermalen hun loop verlegden en daardoor verschillende stroomgordels ontwikkelden. Hierdoor vond in het grootste deel van het rivierengebied afzetting plaats van zand (beddingafzettingen), zandige klei (oeverafzettingen) en zware klei (komafzettingen), die werden afgewisseld door veen. Daarbij werden de oudere afzettingen door jongere begraven. Het moment waarop dit optreedt, hangt af van de ligging van de zogenaamde terrassenkruising (Berendsen en Stouthamer, 2001). De terrassenkruising is het punt waarop de netto insnijding overgaat in een netto accumulatie van sediment (Berendsen, 2005). De ligging van dit punt ligt niet vast maar is afhankelijk van het debiet, de sedimentlast van een rivier en de stijging c.q. daling van de zeespiegel. Berendsen en Stouthamer (2001) vermoeden dat de terrassenkruising rond 5000 v.Chr. in de omgeving van Wijk en Aalburg heeft gelegen. Daarna raakten de Laat-Pleistocene en Vroeg-Holocene afzettingen afgedekt met holocene rivierafzettingen en kon

veenvorming optreden op de plekken die verder verwijderd van een rivier lagen (circa 4000 v. Chr.). Uiteindelijk raakte het volledige laat-pleistocene dal opgevuld met holoceen sediment en konden rivieren buiten het oude rivierdal treden.

Geomorfologie

Het plangebied staat niet gekarteerd op de geomorfologische kaart van Nederland door de ligging in de bebouwde kom (Maas *et al.*, 2019; bijlage 4). Aan de hand van de gekarteerde omgeving ligt het plangebied vermoedelijk op een stroomrug. De ligging op een stroomrug blijkt ook uit de Paleogeografische kaart van het Rivierengebied van Cohen *et al.* (2012; bijlage 5). Volgens deze kaart ligt het plangebied midden op de Biesheuvel-Hamer stroomrug. Deze stroomrug was actief in de periode van circa 2500-1500 v.Chr. (het Laat-Neolithicum tot en met de Midden-Bronstijd). De beddingafzettingen van deze stroomrug liggen volgens Cohen *et al.* (2012) op een diepte van 0,9 m +NAP tot 0,3 m -NAP. In het plangebied zijn oever- op beddingafzettingen van deze stroomrug te verwachten. Door de verwachte ligging van het plangebied midden op de Biesheuvel-Hamer stroomrug, is er een lage verwachting op archeologische resten ouder dan het Laat-Neolithicum. Afzettingen uit de perioden hieraan voorafgaand zullen door de Biesheuvel-Hamer stroomgordel zijn geërodeerd.

Het maaiveld bevindt zich volgens het Actueel Hoogtebestand Nederland in het plangebied op een hoogte van 2,71-2,16 m +NAP (bron: www.ahn.nl; AHN, versie 4; bijlage 6). Dit betekent dat de beddingafzettingen van de Biesheuvel-Hamer stroomrug op circa 1,2 m -Mv kunnen worden aangetroffen. Aan de hand van de maaiveldhoogte zijn geen ontgravingen af te leiden.

De afzettingen van de Biesheuvel-Hamer stroomrug zijn in het plangebied vermoedelijk overdekt met jongere (kom)afzettingen (klei) van de Afgedamde Maas, circa 150 m ten oosten van het plangebied. Deze rivier is actief vanaf circa 300 na Chr.

Geologie en lithologie

Volgens de geologische kaart zijn in de ondergrond van het plangebied komafzettingen en ingeschakeld veen op stroomgordelafzettingen te verwachten (bron: www.dinoloket.nl; bijlage 7). In de omgeving van het plangebied zijn geen geologische boringen verricht, aan de hand waarvan de bodemopbouw in het plangebied is af te leiden.

Bodem

Op de bodemkaart staat het plangebied niet gekarteerd vanwege de ligging in de bebouwde kom (Alterra, 2015; bijlage 8). Op grond van de gekarteerde omgeving is echter te verwachten dat het plangebied ligt op de rand van een terp op kalkhoudende ooivaaggronden (kaartcode Rd10A). Dit betekent dat sprake is van kleigronden met een weinig donker gekleurde bovengrond. De gronden zijn sterk gehomogeniseerd, wat het gevolg is van verhoogde biologische activiteit. Dergelijke activiteit kan alleen optreden indien geen sprake is van verstoringen of overstromingen. Dit duidt op een ligging in een relatief 'rustig' gebied – wat sedimentatie betreft (De Bakker, 1966). De aanwijzing als terp wijst verder op antropogene ophogingslagen, die dienden om het gebied goed bewoonbaar te houden onder aanhoudende dreiging van overstromingen. Deze gronden bevatten vaak fosfaatvlekken en houtskool als gevolg van intensieve bewoning. Dergelijke gronden kunnen samenhangen met bewoning of een vroeger bewoningslint. Archeologisch gezien kunnen deze gronden relevant zijn.

Grondwatertrap

Er is in het plangebied geen grondwatertrap gekarteerd, vanwege de ligging op een oude woongrond. De ooivaaggronden rondom het plangebied hebben een grondwatertrap VII (GWT VII). De verwachting is dat van een dergelijke grondwatertrap ook in het plangebied sprake is. Dit betekent over het algemeen dat er sprake is van relatief hoog en droog gelegen gronden, waarbij het grondwater altijd

dieper ligt dan 80 cm -Mv. Vanuit archeologisch oogpunt betekenen dergelijke grondwaterstanden dat organische resten (zaken zoals leer, hout) binnen een diepte van 80 cm -Mv zullen zijn aangetast door oxidatie als het gevolg van wisselingen in de grondwaterstand. Onder het grondwater en in humusrijke grondsporen kunnen organische resten nog wel goed bewaard zijn gebleven. Anorganische resten kunnen zowel boven als onder het grondwater zijn geconserveerd.

7. Archeologische verwachting en bekende waarden

Wettelijk beschermd monument	Nee
AMK terrein	Nee
Verwachting gemeentelijke kaart	Hoog, historische bewoningskern (waarde)
Archeologische waarden en/of informatie	Ja

Archeologische verwachting

Het plangebied heeft volgens het centraal archeologisch informatiesysteem (Archis3) van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) geen archeologisch wettelijk beschermde status. Het plangebied is ook niet opgenomen op de Archeologische Monumentenkaart (AMK; bijlage 9). Op de gemeentelijke verwachtingskaart is aan het terrein een hoge archeologische verwachting toegekend, vanwege de ligging binnen een historische bewoningskern (Ellenkamp, 2010; bijlage 10).

Op basis van de gemeentelijke archeologische verwachtingskaart is circa 15 m ten noorden van het plangebied een nederzetting vastgesteld uit de Late-Middeleeuwen. 65 m ten noordoosten van het plangebied is verder een vondst gedaan uit het Neolithicum. Deze resten staan ook geregistreerd in Archis3 (zie verder onder). De vondst uit het Neolithicum betreft een vuurstenen pijlspits.

Bekende waarden

Volgens Archis is op de noordrand van het plangebied eerder een archeologisch bureau- en booronderzoek uitgevoerd (onderzoekmelding 3300922100). Dit onderzoek had betrekking op 16 verschillende deelgebieden binnen Wijk en Aalburg. Deelgebied 1 oversnijdt het noordelijk deel van het plangebied en deelgebied 11 ligt direct ten zuidwesten van het plangebied. In Deelgebied 1 is tot 90 cm -Mv een ophogingslaag gevonden met fragmenten bouwkeramiek, leisteen, houtskool en bot. Deze gaat scherp over in een mogelijke oude woongrond in de top van de natuurlijke afzettingen, waarin onder meer grijsbakkend (laatmiddeleeuws) aardewerk is aangetroffen. Eén van de boringen is verder binnen de ophoging gestaakt in ondoordringbaar puin, wat mogelijk duidt op muurwerk. In Deelgebied 11 was de ondergrond tot 'dieper dan 1 m -Mv' verstoord. In de komafzettingen onder de verstoringslaag was een 'zweem' van fosfaat aanwezig, maar zijn verder geen archeologische resten aangetroffen (Ellenkamp, 2015).

Op dezelfde plek als Deelgebied 1 van Ellenkamp (2015) is recentelijk nog een archeologisch booronderzoek verricht (onderzoekmelding 5084819100). De rapportage van dit onderzoek is (nog) niet openbaar raadpleegbaar via Archis3 en DansEasy.

Bekende waarden in de bredere omgeving

Verder is circa 45 m ten noorden van het plangebied een vondstmelding gedaan van een cultuurlaag uit de Late-Middeleeuwen (vondstmelding 2912260100). Circa 120 m ten noordoosten van het plangebied, aan de Kapitein H. van der Maadenstraat 44, is volgens Archis een pijlspits uit het Neolithicum gevonden. De precieze (stratigrafische) context van de vondst is niet vastgelegd (vondstmelding 3229668100).

Binnen een straal van 500 m rond het plangebied zijn verder een drietal booronderzoeken en één proefsleuvenonderzoek verricht. Ook zijn drie vondstmeldingen gedaan.

Uit een booronderzoek circa 300 m ten zuidwesten van het plangebied blijkt dat het onderzochte gebied verstoord was en waarschijnlijk nooit bijzonder interessant voor bewoning is geweest (Krekelbergh en Suijlekom, 2003).

Een karterend booronderzoek voor de uitbreiding van een sportcomplex, circa 220 m ten noordoosten van het plangebied, heeft geen archeologische indicatoren opgeleverd. De ondergrond was hier wel intact: er was zowel sprake van oeverafzettingen van de Afgedamde Maas als van oeverafzettingen en beddingafzettingen van de Biesheuvel-Hamer stroomrug. De oeverafzettingen van de Afgedamde Maas zijn aangetroffen op een diepte van 130-190 cm -Mv. Deze liggen onder 'uiterwaardafzettingen' en een 40 cm dikke bouwvoor. De beddingafzettingen van de Biesheuvel-Hamer stroomrug zijn aangetroffen op 2,0-2,5 m -Mv (Kremer, 2015).

Aan de Grote Kerkstraat 2-2c, circa 320 m ten zuiden van het plangebied, is eveneens een booronderzoek verricht. Hier blijkt sprake van oever- op komafzettingen. De bovengrond heeft kenmerken van een oude woongrond. Hierin komt een bijmenging voor van houtskool, verbrand leem, bouwpuin, middeleeuws aardewerk en fosfaat. Ter plaatse van de voormalige bebouwing was de woongrond verstoord, maar deze was in de rest van het onderzochte gebied intact. De woongrond is vanaf 50 cm -Mv aangetroffen (direct onder de bouwvoor). De woongrond gaat in elk geval terug tot de middeleeuwen, maar mogelijk zelfs tot de Romeinse tijd (Ellenkamp, 2018b).

In navolging van het booronderzoek van Ellenkamp (2018b) is aan de Grote Kerkstraat 2-2c een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd. Tijdens het proefsleuvenonderzoek zijn geen archeologische grondsporen gevonden. In de oeverafzettingen kwamen aardewerkfragmenten en metaalvondsten voor uit de Nieuwe tijd (16^e-20^e eeuw). De oeverafzettingen zijn vanaf maaiveld aangetroffen. De komafzettingen bevonden zich op 1 m -Mv / 1,03 m +NAP (Pels-Ouweneel, 2018).

Circa 240 m ten zuiden van het plangebied is vanuit historische bronnen bekend dat hier waarschijnlijk het 'Kasteel op den Berg' heeft gestaan. Het kasteel is alleen 'indirect', vanuit historische bronnen, bekend, maar is niet daadwerkelijk in het veld vastgesteld (vondstmelding 3240731100). In het gebied 'De Stenen Kamer', circa 570 m ten zuiden van het plangebied, zijn aardewerkfragmenten gevonden uit de Romeinse tijd en de Late-Middeleeuwen-A/B (vondstmelding 3139700100). Tot slot, zijn circa 330 m ten zuidoosten van het plangebied aardewerkfragmenten gevonden uit de Romeinse tijd, de Vroege- en de Late-Middeleeuwen (vondstmelding 3133114100).

8. Historische situatie, huidig gebruik en bodemverstoringen

Historische bebouwing	Ja
Historisch gebruik	Moestuin, huis, schuur en erf
Huidig gebruik	Moestuin, huis, schuur en erf
Bodemverstoringen	Sloop voormalige bebouwing

Historische situatie

Het plangebied ligt in de historische kern van Wijk. Deze kern is gesticht als een bebouwingslint langs de laatmiddeleeuwse Maasdijk, circa 100 m ten oosten van het plangebied. Deze dijk gaat terug tot omstreeks 1250 (bron: www.rcewebgispublisher.nl²). Het buurtschap 'Wijk' wordt voor het eerst (met zekerheid) in historische bronnen genoemd in 1208 ('Wic'; Van Berkel en Samplonius, 2018).

De eerste kerk van het dorp is gesticht in de 13^e eeuw. Deze kerk stond op de huidige plek van de Nederlands Hervormde Kerk circa 30 m ten noordoosten van het plangebied – aan de overzijde van de Grote Kerkstraat (nummer 30; bron: www.hdc.vu.nl). Direct ten noorden van het plangebied is in de 14^e eeuw het kasteel 'Op den Berg' gemoderniseerd. Wanneer het kasteel precies is gebouwd, is niet bekend. Van dit kasteel is bekend dat er in 1562 nog een toren van op 'de heuvel' stond. Het kasteel is aan het einde van de 17^e eeuw afgebroken (bron: www.kastelenin nederland.nl).

Op de oudst geraadpleegde kaart van het plangebied, de Kadastrale Minuut van 1811-1832, staat in het noorden van het plangebied – op de plek van de huidige bebouwing – de woning van een landbouwer verbeeld. Bij de woning zijn een schuur, en in het zuiden van het plangebied, een moestuin aanwezig. Deze bebouwing is niet te zien op een kaart uit 1870. Volgens gegevens van het kadaster is de bebouwing echter tot heden aanwezig gebleven (bron: www.bagviewer.kadaster.nl). Het gebouw in het noordoosten van het plangebied stamt volgens het kadaster zelfs uit 1700. De rest van het plangebied is altijd in gebruik gebleven als tuin of moestuin.

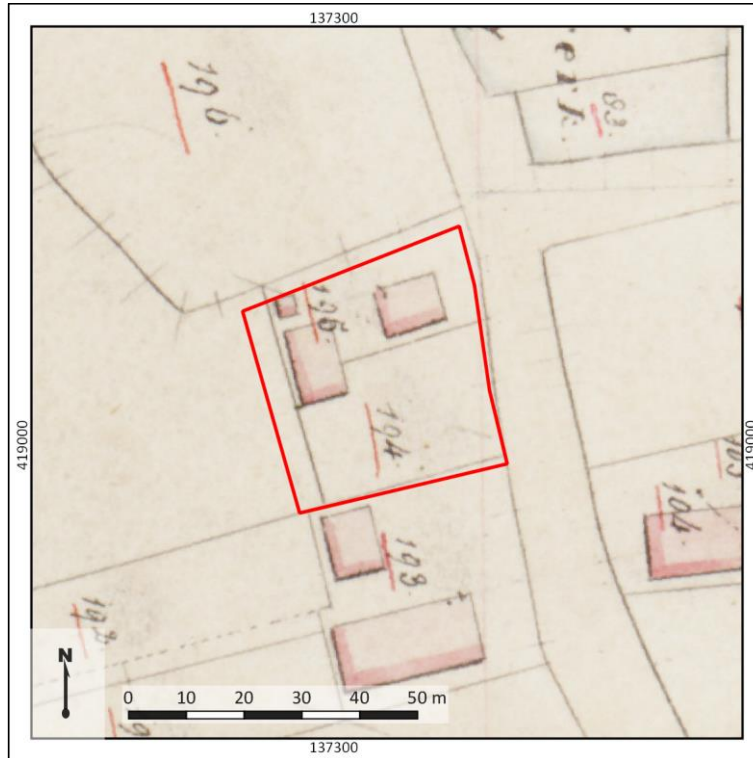
Militair erfgoed

Op basis van de Indicatieve Kaart Militair Erfgoed (IKME) is het plangebied geen onderdeel van een bekend verdedigingswerk of slagveld (bron: www.ikme.nl). Er kunnen wel resten worden verwacht van kleinere objecten en structuren zoals veldgraven, onderduikholen en crashlocaties. Er zijn geen directe aanwijzingen bekend om dergelijke complexen te verwachten (bron: www.vergeltungswaffen.nl; www.tracesofwar.nl; www.bunkerinfo.nl). Volgens de VEO-bommenkaart van de explosievenopsporingsdiensten is in 2016 een explosievenopsporing uitgevoerd (bron: www.explosievenopsporing.nl; projectcode 4066).

Bodemverstoringen

Ten tijde van het onderzoek is het plangebied deels bebouwd en deels in gebruik als tuin. Volgens het kabels en leidingen informatiecentrum (KLIC) zijn alleen in het noordoosten van het plangebied kabels en leidingen aanwezig. De aanleg ervan kan hebben geleid tot plaatselijke bodemverstoringen. Verder is het zuiden van het plangebied vanaf in elk geval het begin van de 19^e eeuw tot heden in gebruik als tuin. Hier kan het aanplanten van gewassen tot bodemroering hebben geleid, maar tot welke diepte is niet bekend. Volgens het Bodemloket zijn in het plangebied geen milieukundige bodemonderzoeken uitgevoerd. Er zijn ook geen saneringen bekend, waardoor de ondergrond kan zijn geroerd (bron: www.bodemloket.nl).

² Bron: Kaart 'Leven met Water', <https://rce.webgispublisher.nl/Viewer.aspx?map=Leven%2Dmet%2DWater>.

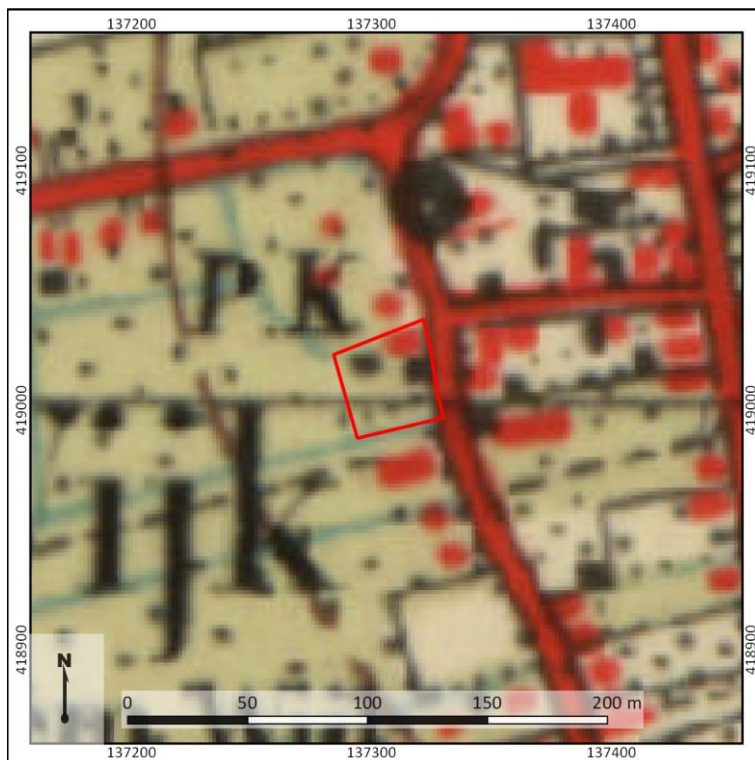
Figuur 3. De ligging van het plangebied op de Kadastrale Minuut van 1811-1832 (bron: www.beeldbank.cultureelerfgoed.nl).

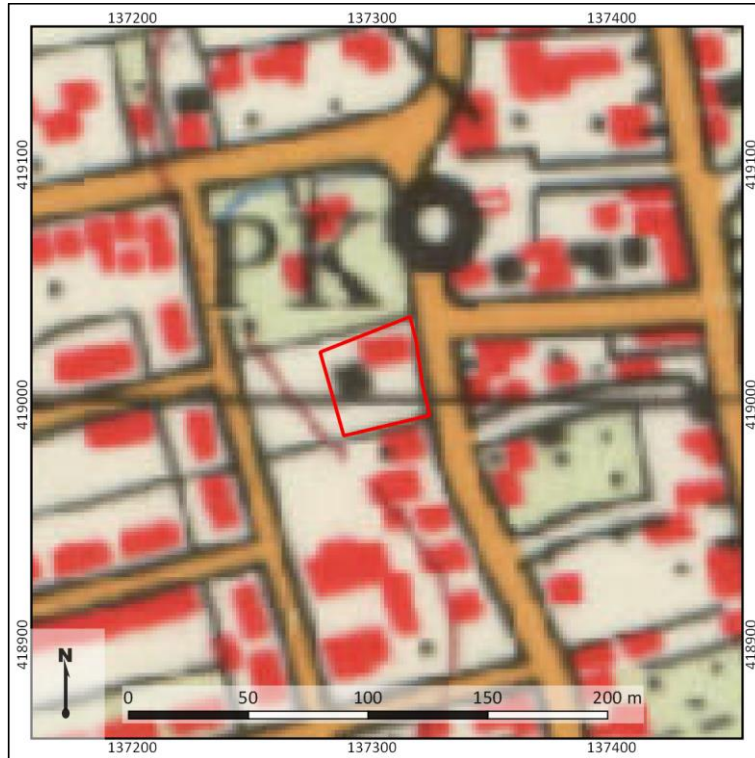
Figuur 4. De ligging van het plangebied op een historisch-topografische kaart uit 1870 (bron: www.topotijdreis.nl).

Figuur 5. De ligging van het plangebied op een topografische kaart uit 1900 (bron: www.topotijdreis.nl).

Figuur 6. De ligging van het plangebied op een topografische kaart uit 1940 (bron: www.topotijdreis.nl).

Figuur 7. De ligging van het plangebied op een topografische kaart uit 1980 (bron: www.topotijdreis.nl).

Figuur 8. De ligging van het plangebied op een actuele luchtfoto (bron: www.pdok.nl, 2022).

9. Gespecificeerde archeologische verwachting

Kans op archeologische waarden	Laag	Paleolithicum – Midden-Neolithicum
	Hoog	Laat-Neolithicum – Nieuwe tijd
Complextypen		Nederzettingen, sporen van landgebruik, grafvelden, infrastructuur
Stratigrafische positie		Vanaf maaiveld

Aanwezigheid en dichtheid

Op grond van het bureauonderzoek ligt het plangebied op de Biesheuvel-Hamer stroomrug. Deze stroomrug gaat terug tot het Laat-Neolithicum en was actief tot in de Midden-Bronstijd. In de ondergrond van het plangebied worden van deze stroomgordel oever- op beddingafzettingen verwacht. Deze kunnen zijn afgedekt met jongere (komklei-)afzettingen van de Afgedamde Maas, die circa 100 m ten oosten van het plangebied ligt.

De oevers van de Biesheuvel-Hamer stroomrug hebben vanaf de vorming ervan vermoedelijk gunstige bewoningsplaatsen voor de mens gevormd. Deze lagen namelijk hoog in het landschap, in de directe nabijheid van stromend water. Dit betekent dat men er vanaf het Laat-Neolithicum gewoond kan hebben. Menselijke aanwezigheid in, in elk geval, de perioden Neolithicum en Romeinse tijd wordt in de omgeving bevestigd door archeologische onderzoeken. Eventuele oudere afzettingen op de plek van de stroomrug zullen door de Biesheuvel-Hamer stroomgordel zijn geërodeerd. Daardoor geldt een lage verwachting op archeologische resten uit alle perioden ouder dan het Laat-Neolithicum. Vanaf het Laat-Neolithicum geldt, daarentegen, een hoge verwachting.

In de komafzettingen van de Afgedamde Maas, boven de afzettingen van de Biesheuvel-Hamer stroomrug, kan verder sprake zijn van archeologische resten uit de periode Romeinse tijd tot en met Nieuwe tijd. Resten uit deze gehele periode zijn in komafzettingen van de oude Maasloop in de directe omgeving van het plangebied aangetroffen. Daarom geldt voor deze periode in het plangebied ook een hoge archeologische verwachting. Het zwaartepunt van de verwachting ligt met name op de Late-Middeleeuwen/Nieuwe tijd, omdat uit deze periode bebouwing in het plangebied bekend is van historische kaarten. Deze bebouwing concentreerde zich in het oosten van het plangebied.

Stratigrafische positie

Het archeologisch relevante niveau voor de Romeinse tijd tot en met de Nieuwe tijd wordt gevormd door de top van de komafzettingen van de Afgedamde Maas. Deze kunnen op basis van onderzoeken in de omgeving al vanaf maaiveld worden aangetroffen.

Oudere archeologische resten, uit de periode Neolithicum tot en met de Romeinse tijd, worden verwacht in de top van de oeverafzettingen van de Biesheuvel-Hamer stroomrug. Deze afzettingen worden verwacht binnen een diepte van 1,2 m -Mv .

Complextypen

In het plangebied is mogelijk sprake van nederzettingenresten uit de Romeinse tijd – Late Middeleeuwen. Een dergelijk nederzettingsterrein kenmerkt zich (althans in de omgeving) door een oude woongrond die hier gevormd is. In deze woongrond zijn naar verwachting fragmenten aardewerk, bot, houtskool en/of fosfaatvlekken aanwezig. De aanwezigheid van een dergelijke laag is indicatief voor de aanwezigheid van archeologische waarden. In het plangebied kunnen ook uit de IJzertijd nederzettingsterreinen, grafvelden en sporen van infrastructuur en landgebruik worden verwacht. Nederzettingencomplexen zouden zich kunnen kenmerken door een vondstlaag of dichte

vondstenstrooiing, afhankelijk van de langdurigheid van eventuele bewoning op die plek. Vindplaatsen bestaande uit resten van relatief kortstondige bewoning, grafvelden en sporen van landgebruik kenmerken zich door grondsporen en verkleuringen in de bodem en in veel mindere mate door de aanwezigheid van vondstmateriaal. Derhalve kan over de aanwezigheid van laatstgenoemde complexen enkel uitspraken gedaan worden op basis van de mate van intactheid van de bodem.

Verder worden in, met name het oosten van, het plangebied resten van historische bebouwing verwacht. Dergelijke resten kunnen bestaan uit zowel hout- als steenbouw. Rondom de bebouwing kunnen zich verder ook erf-gerelateerde resten aandienen, zoals bijvoorbeeld waterputten, resten van bijgebouwen en afvalkuilen.

Om de verwachting in het plangebied te toetsen is een booronderzoek uitgevoerd om de bodemstratigrafie en de intactheid van de ondergrond in kaart te brengen.

10. Resultaten veldonderzoek

Onderzoeksmethodiek

Het doel van het booronderzoek is het toetsen van de gespecificeerde archeologische verwachting in het plangebied, zoals deze is opgesteld in Hoofdstuk 9. Hiertoe is in het plangebied een verkennend booronderzoek uitgevoerd (conform het opgestelde Plan van Aanpak; Ten Have-Gareman, 2022). De boringen zijn daarbij gebruikt om de mate van intactheid van de bodem te bepalen en de bodemopbouw te bepalen. In totaal zijn in het plangebied vier boringen gezet (boring 1-4). Deze zijn op de plek van de toekomstige woning gepland.

De verkennende boringen hebben een diepte van maximaal 400 cm –Mv en zijn handmatig gezet met behulp van een Edelmanboor met een diameter van 7 cm. Beneden de grondwaterspiegel is gebruik gemaakt van een gutsboor met een diameter van 3 cm. Dit komt de beschrijving van de boringen niet ten goede. De boringen zijn gefotografeerd en beschreven volgens de NEN5104 en de Archeologische Standaard Boorbeschrijvingsmethode (ASB; SIKB 2008). De foto's van de boringen zijn terug te vinden in bijlage 9, de beschrijvingen in bijlage 10. Na beschrijving zijn de opgeboorde grondmonsters handmatig doorzocht op de aanwezigheid van archeologische indicatoren door middel van verbrokken en versnijden. De locatie van de boringen is met een meetlint bepaald aan de hand van de bestaande topografie in het plangebied. De hoogteligging van de boringen is bepaald aan de hand van het AHN (bijlage 4 en 5).

Veldwaarnemingen

Het te onderzoeken gebied vormt ten tijde van het veldonderzoek een braakliggende tuin tussen de woning op het adres Oude Kerkstraat 49 en 51 in. Er is geen sprake van opvallend reliëf. Aan het maaiveld zijn verschillende fragmenten aardewerk waargenomen, die dateren in de periode Romeinse tijd-Late Middeleeuwen. Ook liggen er fragmenten grind, steen en baksteen, maar deze zijn niet allemaal verzameld. Deze zijn beschreven in de paragraaf 'archeologische indicatoren'. Foto's van het plangebied zijn weergegeven in figuur 9.

Figuur 9. Foto's van het plangebied ten tijde van het veldonderzoek (03-02-2022).

Bodemopbouw en lithologie

Onder in de boringen liggen op een diepte van 340 tot 390 cm -Mv beddingafzettingen van de Biesheuvel-Hamer stroomrug (-0,9 tot -1,3 m NAP). Deze bestaan uit matig grof, grijs, zwak siltig zand. Het zand is tevens matig tot slecht gesorteerd. Daarboven liggen oeverafzettingen. Deze zijn aan de basis slap en in de top ervan stevig en bestaan hoofdzakelijk uit grijze tot lichtbruingrijze zandige klei. Ook deze behoren tot de Biesheuvel-Hamer stroomrug. In deze oeverafzettingen, op een diepte van circa 150 cm -Mv en 230 cm -Mv zijn vegetatieniveaus aanwezig (circa 1,1 m NAP en 0,2 m NAP). Deze kenmerken zich als een donkergrijze tot zwartgrijze humeuze klei met een dikte van 10-20 cm. Deze heeft zich kunnen vormen in matig tot sterk siltige klei en wijst hiermee op afgenomen stroomsnelheden in de rivier. Gezien de einddatering van de Biesheuvel-Hamer stroomrug uit het bureauonderzoek dateert dit vegetatieniveau waarschijnlijk in de Late-IJzertijd-Romeinse tijd.

Op het vegetatieniveau ligt wederom een zandige klei. Deze klei vormt een aanwijzing voor een reactivatie of nieuwe rivieractiviteit in de omgeving van het plangebied. Waarschijnlijk betreffen het hier oever- of crevasseafzettingen van de Afgedamde Maas, die sinds de 3^e eeuw na Chr. ten oosten van het plangebied actief is geworden. De kleilaag is circa 70 cm dik en de top ervan bevindt zich op een diepte van 70 tot 120 cm -Mv (1,4 tot 1,8 m NAP).

Op de oever/crevasseafzettingen ligt een zwak humeuze, bruine laag klei, waarin spikkels houtskool en baksteen aanwezig zijn. Vanwege de aanwezigheid van houtskool en baksteenspikkels is de laag geïnterpreteerd als een oude cultuurlaag, hetgeen mede ingegeven is door de aanwezigheid van fragmenten Romeins en laatmiddeleeuws aardewerk aan het maaiveld. De laag is homogeen van uiterlijk en ongeroerd. Alleen in de top van de cultuurlaag is een bouwvoor aanwezig. Deze bestaat uit een matig humeuze sterk zandige klei, die ontstaan is door ploegen en het opbrengen van humeuze aarde (hetgeen werd bevestigd door de huidige eigenaar van het terrein).

Archeologische indicatoren

Aan het maaiveld zijn verschillende archeologische indicatoren aangetroffen. Deze betreffen hoofdzakelijk aardewerkfragmenten die dateren in de Late Middeleeuwen. Een overzicht van de vondsten en een beknopte beschrijving ervan is weergegeven in tabel 1. Noemenswaardige vondsten betreffen een randfragment kogelpot en een fragment handgevormd oxiderend gebakken aardewerk. Van beide is een datering 9^e tot 12^e eeuw te geven. Een ander fragment aardewerk dateert uit 10^e tot 11^e eeuw en betreft zogenaamd Paffrath aardewerk. Het aardewerk kenmerkt zich door een bladerdeeg-achtige structuur en is afkomstig uit Duitsland. De overige resten aardewerk dateren eveneens in deze periode. In boring 4 is tot slot op een diepte van 140 cm -Mv, aan de basis van de cultuurlaag en in de top van de oever-/crevasseafzettingen van de Afgedamde Maas een grote hoeveelheid verbrand en onverbrand bot gevonden. Of dit materiaal menselijk of dierlijk is, is vanwege de gefragmenteerde aard van het materiaal onduidelijk.

Archeologische interpretatie

Op basis van de resultaten van het veldonderzoek is de hoge archeologische waarde van het plangebied bevestigd. Er is sprake van de aanwezigheid van een intacte, oude cultuurlaag waarbij aan het maaiveld verschillende scherven uit de Middeleeuwen aanwezig zijn. Tevens zijn aan de basis van de cultuurlaag oude botfragmenten in de top van de oeverafzettingen van de Afgedamde Maas gevonden (op circa 80 tot 130 cm -Mv) en bevinden zich in de oeverafzettingen van de Biesheuvel-Hamer stroomrug twee vegetatieniveaus, die een relevant archeologisch niveau vormt voor de aanwezigheid van resten uit de Romeinse tijd en daarvoor. Deze resultaten leiden ertoe, dat de kans groot is dat zich in de ondergrond van het plangebied resten bevinden uit de periode Neolithicum tot en met de Late Middeleeuwen/Nieuwe tijd. Deze kunnen al vanaf 30 cm -Mv aanwezig zijn, aangezien

er tijdens het veldonderzoek geen moderne, diepreikende verstoringen in het gebied zijn aangetroffen.

Tabel 1: Vondsten uit het veldonderzoek

Projectnaam	Wijk en Aalburg, Oude Kerkstraat 49/51			
Projectcode	21070036			
<i>Beschrijver:</i>				
Boring	Diepte	Materiaal	Aantal	Aantal
3	140 cm	Bot	divers	verbrande en onverbrande botresten
x	x	Aardewerk	1	handgevormd, middeleeuws
x	x	Aardewerk	1	Paffrath
x	x	Aardewerk	1	Kogelpot
x	x	Aardewerk	1	middeleeuws, indet

11. Beantwoording onderzoeksvragen

1. Hoe heeft het plangebied oorspronkelijk in het natuurlijk landschap gelegen?

Het plangebied bevindt zich op de Biesheuvel-Hamer stroomrug, waarvan de oeverafzettingen begraven liggen onder oever-/crevasseafzettingen van de Afgedamde Maas die ten oosten van het plangebied ligt. Tevens maakt het plangebied deel uit van de historische kern van Wijk en Aalburg.

2. Zijn er binnen de bodemopbouw archeologisch relevante niveaus te onderscheiden en hoe diep liggen deze?

Binnen het plangebied zijn in ieder geval drie relevante archeologische niveaus aanwezig. Het eerste niveau omvat de cultuurlaag, die vanaf 30 cm -Mv aanwezig is. Hierin zijn resten uit de Late Middeleeuwen te verwachten. Aan de basis van de cultuurlaag, op een diepte van 70 tot 120 cm -Mv (1,4 tot 1,8 m NAP) liggen oever-/crevasseafzettingen van de Afgedamde Maas. Deze zijn waarschijnlijk in de 3^e eeuw na Chr. gevormd. De top hiervan vormt vanaf de (Laat)Romeinse tijd een relevant archeologisch niveau. Tot slot bevindt zich in de oeverafzettingen van de Biesheuvel-Hamer stroomrug twee vegetatieniveaus, dat een archeologisch relevant niveau vormt voor de aanwezigheid van resten uit de periode Neolithicum-Romeinse tijd. Deze niveaus liggen op circa 150 cm -Mv en 230 cm -Mv (circa 1,1 m NAP en 0,2 m NAP).

3. In hoeverre zijn de archeologisch relevante niveaus nog intact (verstoring, erosie, afdekkend substraat)?

Vanaf 30 cm -Mv is de bodemopbouw archeologisch gezien volledig intact.

4. Wat is de archeologische verwachting van het plangebied en in hoeverre is deze te differentiëren in laag, middelhoog en hoog?

Op basis van de resultaten van het onderzoek is in het plangebied sprake van een hoge archeologische waarde. Dit komt enerzijds door de ligging van het plangebied binnen de historische kern van Wijk en Aalburg, maar anderzijds door de aanwezigheid van drie intacte archeologisch-relevante niveaus in combinatie met het voorkomen van bot en fragmenten keramiek uit de Middeleeuwen. De kans dat in de ondergrond van het plangebied archeologische resten aanwezig zijn is de groot.

12. Conclusie en Advies

Conclusie

- Op grond van het bureauonderzoek ligt het plangebied op de Biesheuvel-Hamer stroomrug. Deze stroomrug gaat terug tot het Laat-Neolithicum en was actief tot in de Midden-Bronstijd. In de ondergrond van het plangebied worden van deze stroomgordel oever- op beddingafzettingen verwacht. Deze kunnen zijn afgedekt met jongere (komlei-)afzettingen van de Afgedamde Maas, die circa 100 m ten oosten van het plangebied ligt. De oevers van de Biesheuvel-Hamer stroomrug hebben vanaf de vorming ervan vermoedelijk gunstige bewoningsplaatsen voor de mens gevormd. Deze lagen namelijk hoog in het landschap, in de directe nabijheid van stromend water. Dit betekent dat men er vanaf het Laat-Neolithicum gewoond kan hebben. Menselijke aanwezigheid in, in elk geval, de perioden Neolithicum en Romeinse tijd is in de omgeving bevestigd door archeologische onderzoeken. Eventuele oudere afzettingen op de plek van de stroomrug zullen door de Biesheuvel-Hamer stroomgordel zijn geërodeerd. Daardoor geldt een lage verwachting op archeologische resten uit alle perioden ouder dan het Laat-Neolithicum. Vanaf het Laat-Neolithicum geldt, daarentegen, een hoge verwachting tot een hoge waarde (vanwege de ligging van het plangebied in de historische kern van Wijk).
- Op basis van de resultaten van het veldonderzoek is de hoge archeologische waarde van het plangebied bevestigd. Er is sprake van de aanwezigheid van een intacte, oude cultuurlaag waarbij aan het maaiveld verschillende scherven uit de Middeleeuwen aanwezig zijn. Tevens zijn aan de basis van de cultuurlaag oude botfragmenten in de top van de oeverafzettingen van de Afgedamde Maas gevonden (op circa 80 tot 130 cm -Mv) en bevinden zich in de oeverafzettingen van de Biesheuvel-Hamer stroomrug twee vegetatieniveaus, die een relevant archeologisch niveau vormt voor de aanwezigheid van resten uit de Romeinse tijd en daarvoor. Deze resultaten leiden ertoe, dat de kans groot is dat zich in de ondergrond van het plangebied resten bevinden uit de periode Neolithicum tot en met de Late Middeleeuwen/Nieuwe tijd. Deze kunnen al vanaf 30 cm -Mv aanwezig zijn, aangezien er tijdens het veldonderzoek geen moderne, diepreikende verstoringen in het gebied zijn aangetroffen.

Advies

In het plangebied bestaat het voornemen een nieuwe woning met tuin te realiseren met een omvang van 110 m². De benodigde bodemingrepen hiervoor zijn nog niet vastgesteld en ook is onbekend of er nog andere bodemingrepen nodig zijn in het kader van de realisatie ervan (tuin, nuts-voorzieningen). Op basis van het archeologisch onderzoek is in ieder geval een hoge archeologische verwachtingswaarde vastgesteld, waarbij feitelijk vanaf 30 cm -Mv al rekening gehouden moet worden met de aanwezigheid van archeologische resten. Mits ophogingen in het plangebied tot de ontwerp mogelijkheden van de bewoning behoren, wordt geadviseerd het bouwvlak van de woning en eventuele andere verstoringen op te graven. De inspanning hiervan zal daarbij onder meer bepaald worden door diepte van de bodemingrepen. Als bijvoorbeeld een kelder onder de woning wordt gepland, zal in ieder geval rekening gehouden moeten worden dat tijdens het onderzoek op in ieder geval drie dieptes/niveaus resten aanwezig (kunnen) zijn. De wijze waarop de opgraving in het plangebied zal worden uitgevoerd moet op voorhand van het onderzoek worden vastgelegd in een Programma van Eisen (PVE) dat moet zijn goedgekeurd door de gemeente Altena.

Bovenstaande vormt een advies. Op grond van de resultaten van het rapport en het advies zal het bevoegd gezag (de gemeente Altena) een besluit nemen over de daadwerkelijke omgang met eventueel aanwezige archeologische waarden binnen het plangebied.

13. Geraadpleegde bronnen

Archeologische kaarten en databestanden

- Archeologische Monumenten Kaart (AMK), Rijksdienst voor Cultureel erfgoed (RCE), Amersfoort, 2007.
- Archeologisch Informatie Systeem III (Archis3), Rijksdienst voor Cultureel erfgoed (RCE), Amersfoort, 2016.
- Beleidskaart van de gemeente Altena
- Ontgroningenkaart provincie Noord-Brabant (2005)
- www.ahn.nl
- www.ruimtelijkeplannen.nl
- www.bodemloket.nl
- bagviewer.kadaster.nl
- www.topotijdreis.nl
- www.pdok.nl
- www.beeldbank.rce.nl
- www.ikme.nl
- www.vergeltungswaffen.nl
- www.tracesofwar.nl
- www.bunkerinfo.nl

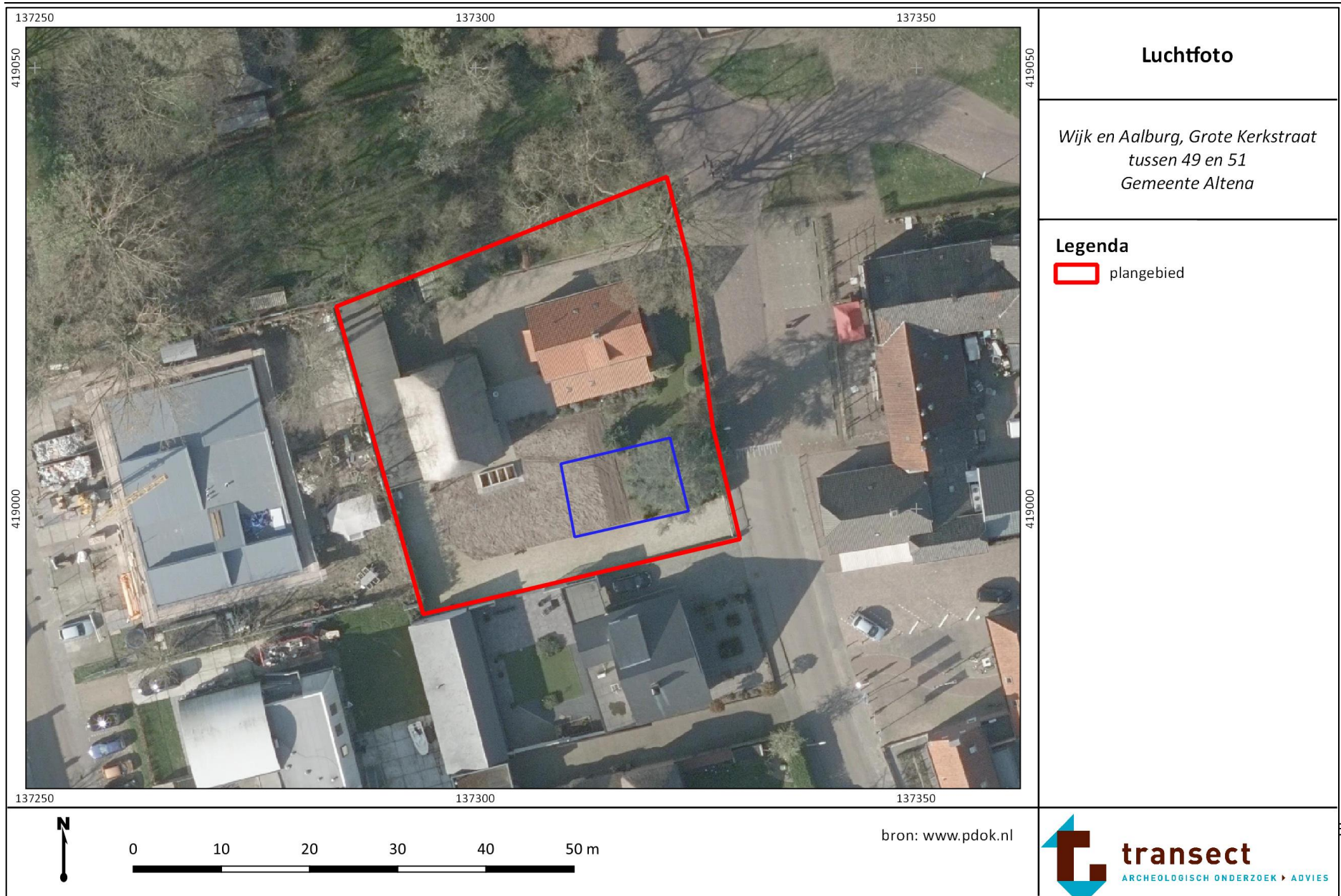
Literatuur

- Bakker, H. de, 1966. De subgroepen van het systeem voor bodemclassificatie voor Nederland. In: Boor en Spade
- Bennema, J. en L.J. Pons, 1952, Donken, fluviatiele laagterras en Eemzee-afzettingen in het westelijk gebied van de grote rivieren. Boor en Spade 5: 126-137
- Berendsen, H.J.A., 2005. Landschappelijk Nederland, Assen
- Berendsen, H.J.A. en E. Stouthamer (eds.), 2001. Palaeogeographical development of the Rhine-Meuse delta, the Netherlands. Assen.
- Cohen, K.M., E. Stouthamer, H.J. Pierik, A.H. Geurts, 2012. Digitaal Basisbestand Paleogeografie van de Rijn-Maas Delta. Dept. Fysische Geografie. Universiteit Utrecht. Digitale Dataset.
- Ellenkamp, G.R., 2015. *Plangebieden wijk en Aalburg. Gemeente Aalburg. Archeologisch vooronderzoek: een bureau- en karterend booronderzoek*. Weesp: RAAP-rapport 3114.
- Ellenkamp, G.R., 2018a. *Update archeologiekartaal Land van Heusden en Altena. Verantwoording methodiek en kaartbeeld*. Weesp: RAAP-notitie 6322.
- Ellenkamp, G.R., 2018b. *Grote Kerkstraat 2-2c Wijk en Aalburg. Gemeente Aalburg. Archeologisch bureauonderzoek en verkennend booronderzoek*. Weesp: RAAP-notitie 5338.
- Krekelbergh, N. en J.J. van Suijlekom, 2003. *Wijk en Aalburg – Centrum Archeologisch vooronderzoek*. Tilburg: BILAN rapport 2004/6.
- Kremer, H., 2015. *Bureauonderzoek en Inventariserend Veldonderzoek, karterend booronderzoek. Uitbreiding sportcomplex te Wijk en Aalburg. Gemeente Aalburg*. Leusden: Synthebra rapport S150040.
- Mulder, E.F.J. de, M.C. Geluk, I.L. Ritsema, W.E. Westerhof, en T.E. Wong. De ondergrond van Nederland. Houten, 2003.
- Pels-Ouweneel, A., 2018. *Wijk en Aalburg, Grote Kerkstraat 2-2c. Gemeente Aalburg (NB). Een Archeologisch Inventariserend Veldonderzoek door middel van Proefsleuven (IVO-P)*. Nieuwegein: Transect-rapport 1704.

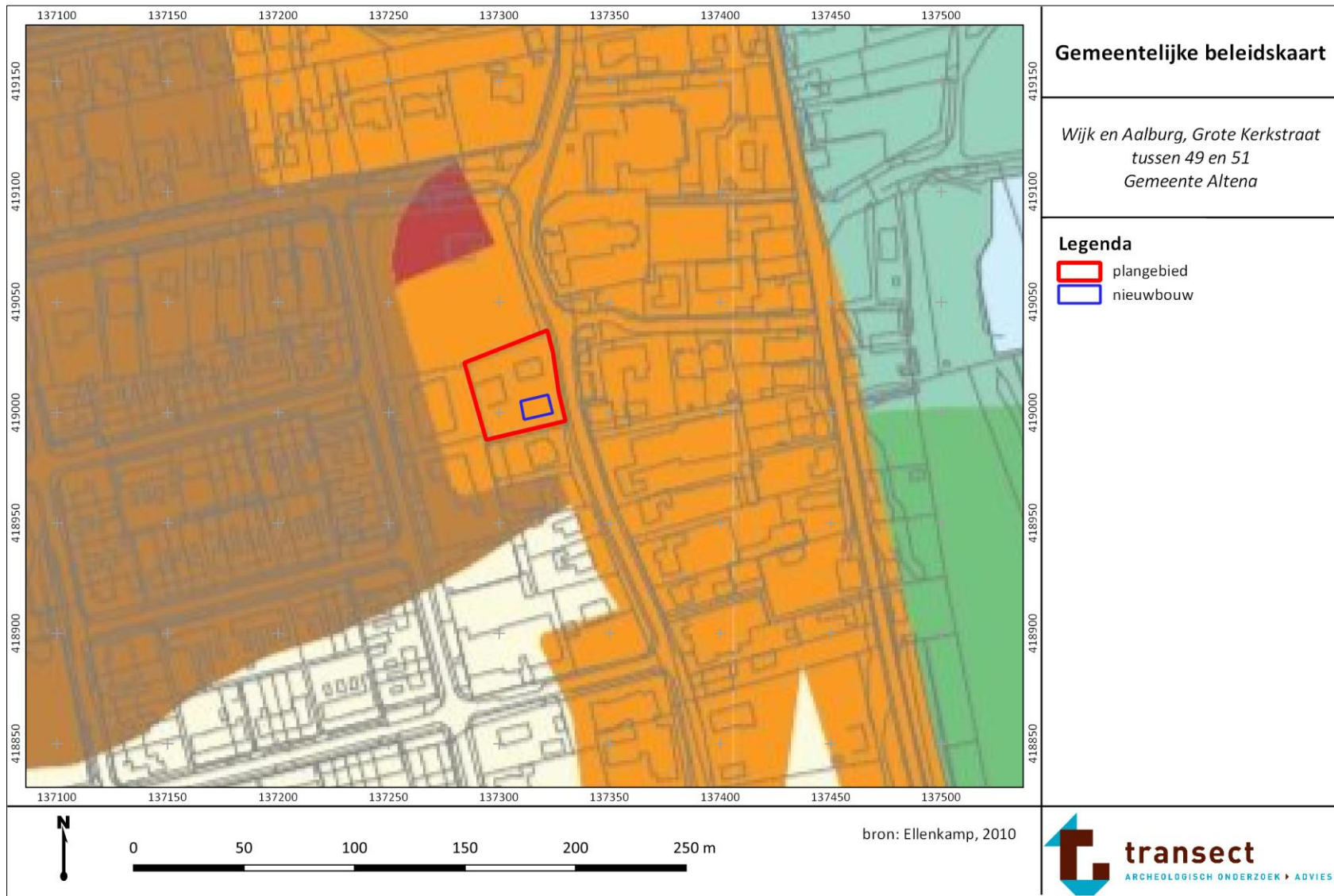
Figurenlijst

Figuur 1. De ligging van het plangebied op een topografische kaart (bron kaart: www.opentopo.nl). ...	4
Figuur 2. De toekomstige situatie in het plangebied (bron: Van den Berg RO).	5
Figuur 3. De ligging van het plangebied op de Kadastrale Minuut van 1811-1832 (bron: www.beeldbank.cultureelerfgoed.nl).	13
Figuur 4. De ligging van het plangebied op een historisch-topografische kaart uit 1870 (bron: www.topotijdreis.nl).	13
Figuur 5. De ligging van het plangebied op een topografische kaart uit 1900 (bron: www.topotijdreis.nl).	14
Figuur 6. De ligging van het plangebied op een topografische kaart uit 1940 (bron: www.topotijdreis.nl).	14
Figuur 7. De ligging van het plangebied op een topografische kaart uit 1980 (bron: www.topotijdreis.nl).	15
Figuur 8. De ligging van het plangebied op een actuele luchtfoto (bron: www.pdok.nl , 2022).	15

Bijlage 1: Luchtfoto

Bijlage 2: Archeologische beleidskaart 2010

Archeologische beleidskaart

Gemeente Aalburg

Schaal 1:15.000

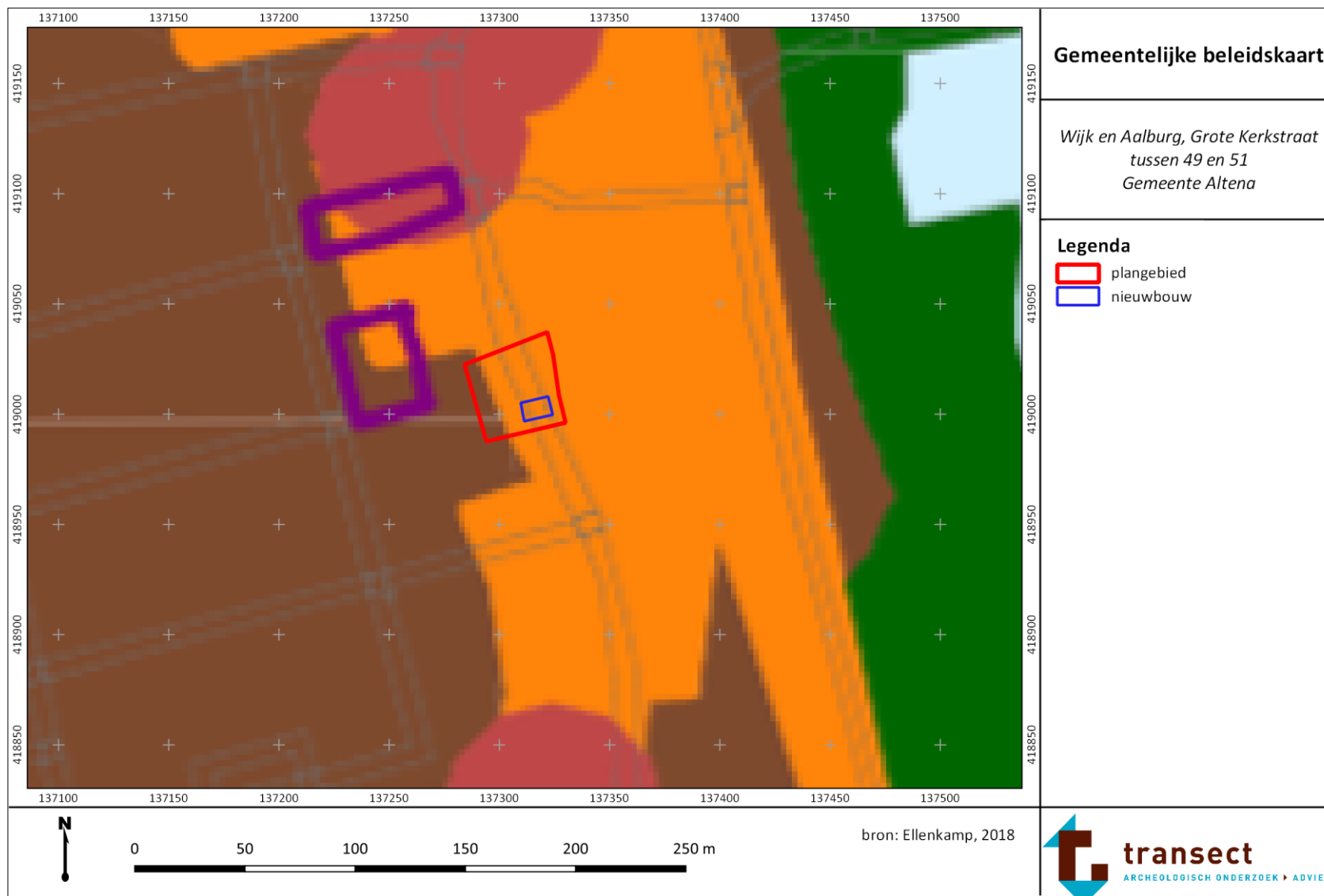
legenda

archeologische kaarteenhed	categorie	diepteligging	beleidslijn	diepte ondergrens	omvang ondergrens
 AMK-terrein beschermd	1	0 m -Mv	in samenspraak met de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed	n.v.t.	n.v.t.
 AMK-terrein	2	0 m -Mv	behoud in situ of; vroeg in planfase archeologisch onderzoek bij ingrepen groter dan:	0,3 m -Mv	50 m2
 historische kern	2	0 m -Mv	behoud in situ of; vroeg in planfase archeologisch onderzoek bij ingrepen groter dan:	0,3 m -Mv	50 m2
 archeologische vindplaats	3	0 m -Mv	behoud in situ of; vroeg in planfase archeologisch onderzoek bij ingrepen groter dan:	0,3 m -Mv	100 m2
 onbekende archeologische verwachting	3	onbekend	behoud in situ of; vroeg in planfase archeologisch onderzoek bij ingrepen groter dan:	0,3 m -Mv	100 m2
 verdrongen nederzetting	3	onbekend	behoud in situ of; vroeg in planfase archeologisch onderzoek bij ingrepen groter dan:	0,3 m -Mv	100 m2
 hoge archeologische verwachting	3	0 - 0,5 m -Mv	behoud in situ of; vroeg in planfase archeologisch onderzoek bij ingrepen groter dan:	0,3 m -Mv	100 m2
 hoge archeologische verwachting	3	0,5 - 1,5 m -Mv	behoud in situ of; vroeg in planfase archeologisch onderzoek bij ingrepen groter dan:	0,5 m -Mv	100 m2
 middelhoge archeologische verwachting	3	0 - 0,5 m -Mv	behoud in situ of; vroeg in planfase archeologisch onderzoek bij ingrepen groter dan:	0,3 m -Mv	100 m2
 middelhoge archeologische verwachting	3	0,5 - 1,5 m -Mv	behoud in situ of; vroeg in planfase archeologisch onderzoek bij ingrepen groter dan:	0,5 m -Mv	100 m2
 middelhoge archeologische verwachting	3	1,5 - 3 m -Mv	behoud in situ of; vroeg in planfase archeologisch onderzoek bij ingrepen groter dan:	1,5 m -Mv	100 m2
 middelhoge archeologische verwachting	3	3 - 5 m -Mv	behoud in situ of; vroeg in planfase archeologisch onderzoek bij ingrepen groter dan:	3 m -Mv	100 m2
 middelhoge archeologische verwachting	3	>5 m -Mv	behoud in situ of; vroeg in planfase archeologisch onderzoek bij ingrepen groter dan:	5 m -Mv	100 m2
 lage archeologische verwachting	4	n.v.t.	archeologisch onderzoek vroeg in planfase bij MER-plichtige, projecten vallend onder de Wro, de Wet Milieubeheer of de Tracewet	n.v.t.	n.v.t.
 afgerond AMZ-proces	5	n.v.t.	geen restricties ten aanzien van ruimtelijke ontwikkelingen	n.v.t.	n.v.t.
 lopend AMZ-proces	6	onbekend	afhankelijk van onderzoeksfase	afhankelijk van onderzoeksresultaat	afhankelijk van onderzoeksresultaat

overig

- met zoetegetijdenkleidek, resulterend in onzekerheid ten aanzien van de archeologische verwachting
- water
- gemeentegrens

Bijlage 3: Archeologische beleidskaart 2018

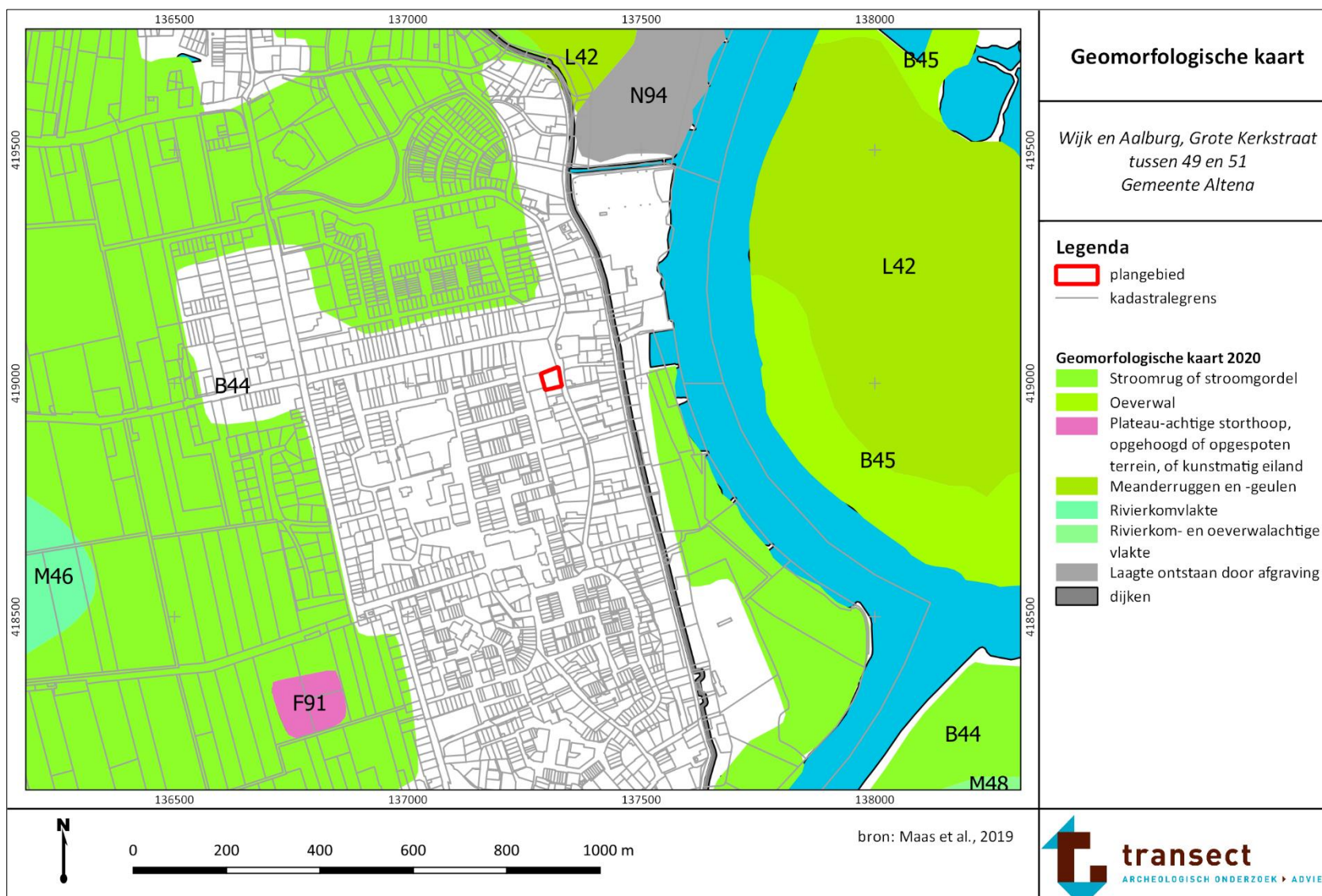
Update archeologische beleidskaart Land van Heusden en Altena

Gemeenten Aalburg, Werkendam en Woudrichem
RAAP-notitie 6322, kaartbijlage 3, schaal 1:15.000

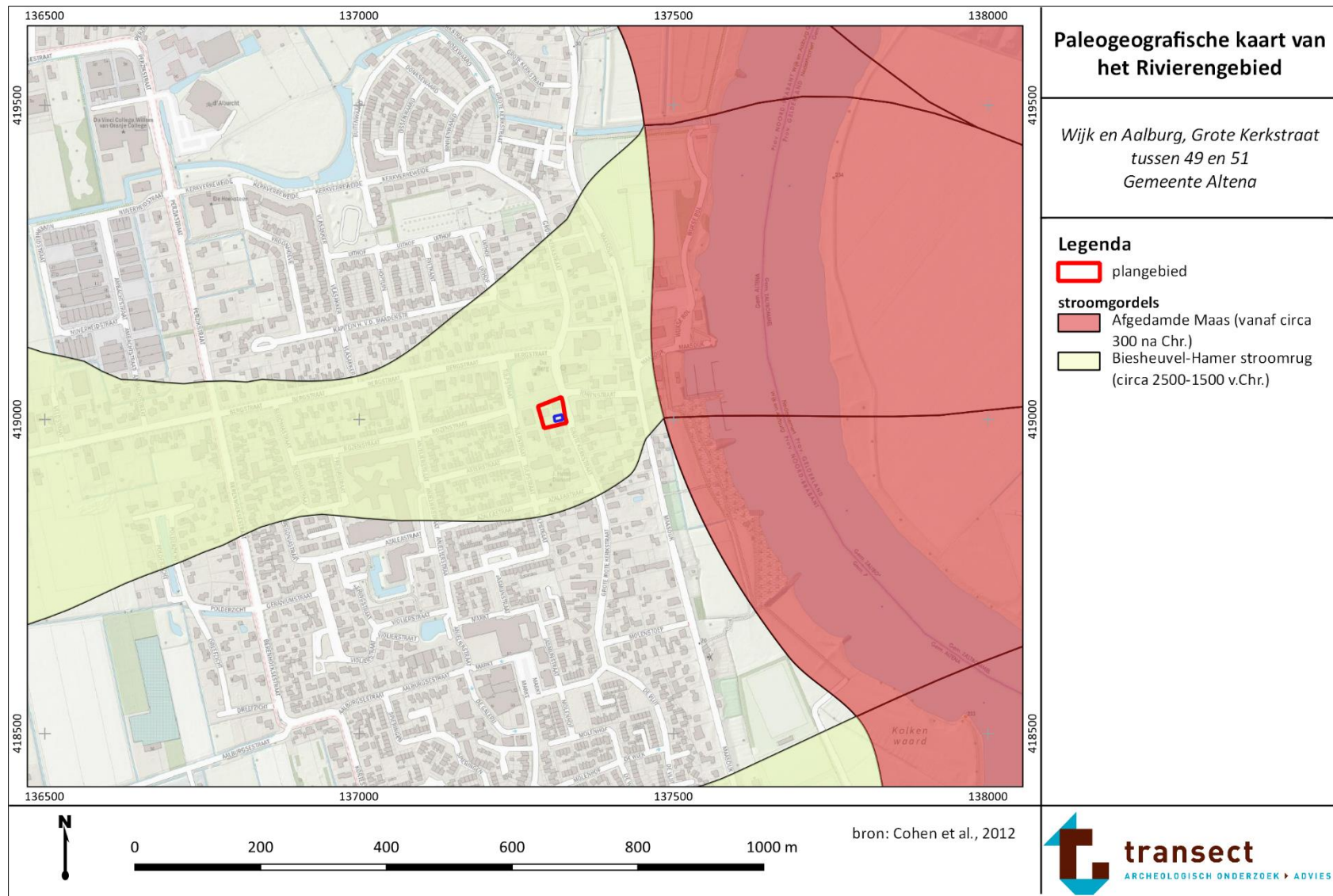
legenda

archeologische kaarteenhed	diepteligging	categorie	beleidslijn	vrijstellingsgrens diepte	vrijstellingsgrens omvang
 AMK-terrein beschermd	0 m -Mv	1	in alle gevallen contact opnemen met de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed	n.v.t.	n.v.t.
 AMK-terrein	0 m -Mv	2	behoud in situ of; vroeg in planfase archeologisch onderzoek bij ingrepen groter dan:	0,3 m -Mv	100 m2
 archeologische vindplaats	0 m -Mv	2	behoud in situ of; vroeg in planfase archeologisch onderzoek bij ingrepen groter dan:	0,3 m -Mv	100 m2
 historische kern	0 m -Mv	2	behoud in situ of; vroeg in planfase archeologisch onderzoek bij ingrepen groter dan:	0,3 m -Mv	100 m2
 verdrinken nederzetting	onbekend	3	behoud in situ of; vroeg in planfase archeologisch onderzoek bij ingrepen groter dan:	0,5 m -Mv	250 m2
 hoge archeologische verwachting	0 - 0,5 m -Mv	3	behoud in situ of; vroeg in planfase archeologisch onderzoek bij ingrepen groter dan:	0,3 m -Mv	250 m2
 hoge archeologische verwachting	0,5 - 1,5 m -Mv	3	behoud in situ of; vroeg in planfase archeologisch onderzoek bij ingrepen groter dan:	0,5 m -Mv	250 m2
 middelhoge archeologische verwachting	0 - 0,5 m -Mv	4	behoud in situ of; vroeg in planfase archeologisch onderzoek bij ingrepen groter dan:	0,5 m -Mv	500 m2
 middelhoge archeologische verwachting	0,5 - 1,5 m -Mv	4	behoud in situ of; vroeg in planfase archeologisch onderzoek bij ingrepen groter dan:	0,5 m -Mv	500 m2
 middelhoge archeologische verwachting	1,5 - 3 m -Mv	4	behoud in situ of; vroeg in planfase archeologisch onderzoek bij ingrepen groter dan:	1,5 m -Mv	500 m2
 middelhoge archeologische verwachting	3 - 5 m -Mv	4	behoud in situ of; vroeg in planfase archeologisch onderzoek bij ingrepen groter dan:	3 m -Mv	500 m2
 middelhoge archeologische verwachting	>5 m -Mv	4	behoud in situ of; vroeg in planfase archeologisch onderzoek bij ingrepen groter dan:	5 m -Mv	500 m2
 middellage archeologische verwachting	0 - 0,5 m -Mv	5	behoud in situ of; vroeg in planfase archeologisch onderzoek bij ingrepen groter dan:	0,5 m -Mv	1000 m2
 middellage archeologische verwachting	0,5 - 1,5 m -Mv	5	behoud in situ of; vroeg in planfase archeologisch onderzoek bij ingrepen groter dan:	0,5 m -Mv	1000 m2
 middellage archeologische verwachting	1,5 - 3 m -Mv	5	behoud in situ of; vroeg in planfase archeologisch onderzoek bij ingrepen groter dan:	1,5 m -Mv	1000 m2
 middellage archeologische verwachting	3 - 5 m -Mv	5	behoud in situ of; vroeg in planfase archeologisch onderzoek bij ingrepen groter dan:	3 m -Mv	1000 m2
 lage archeologische verwachting	n.v.t.	6	archeologisch onderzoek vroeg in planfase bij MER-plichtige projecten vallend onder de Wro, de Wet Milieubeheer of de Tracewet		
 archeologisch onderzoek (grens onderzoeksmelding)			afhankelijk van onderzoeksresultaat		
overig					
	met zoelagetijdenkleidek, resulterend in onzekerheid ten aanzien van de archeologische verwachting				
	ontgrondingsvergunning verleend, resulterend in onzekerheid ten aanzien van de archeologische verwachting				
	water				
	gemeentegrens				

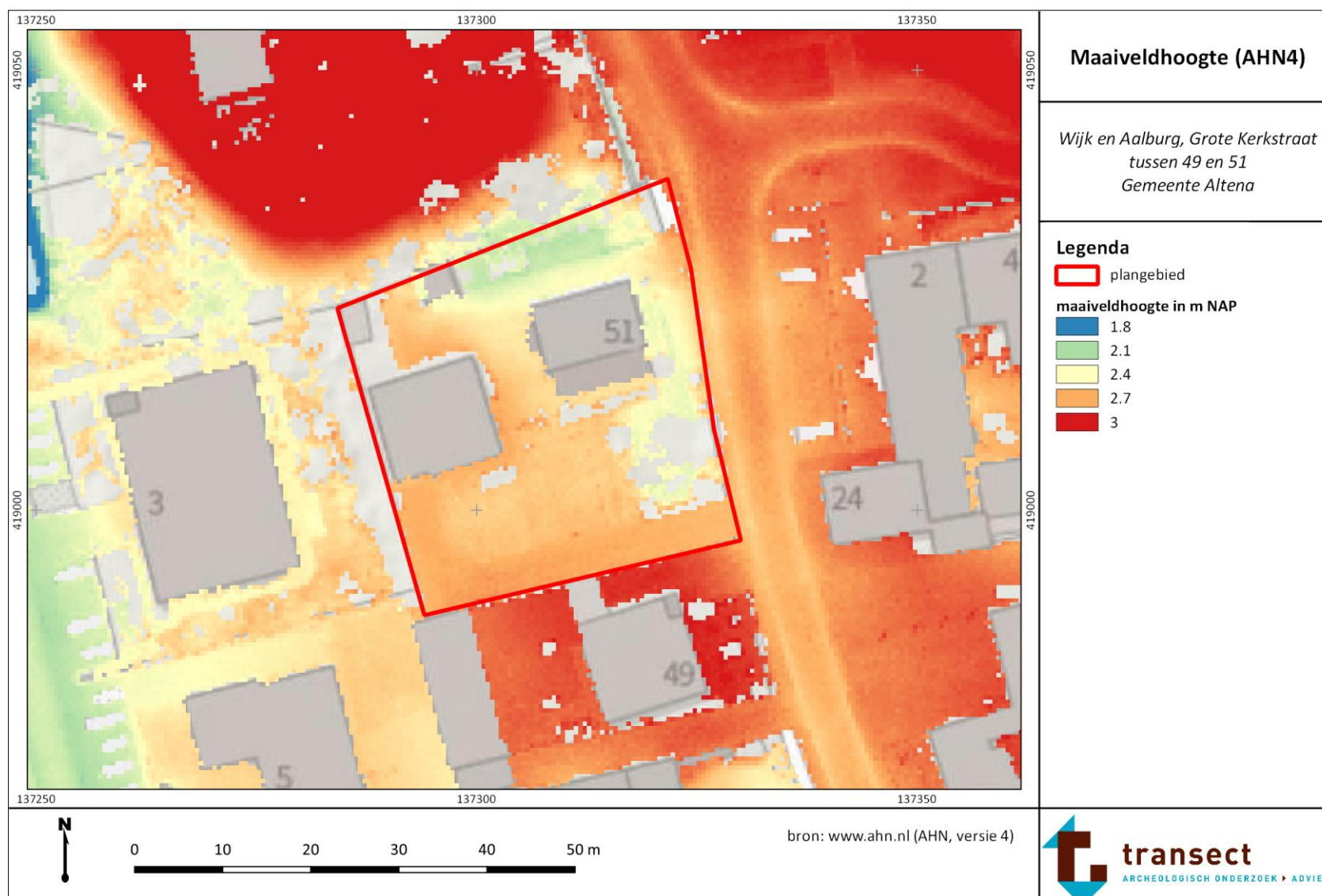
Bijlage 4: Geomorfologische kaart

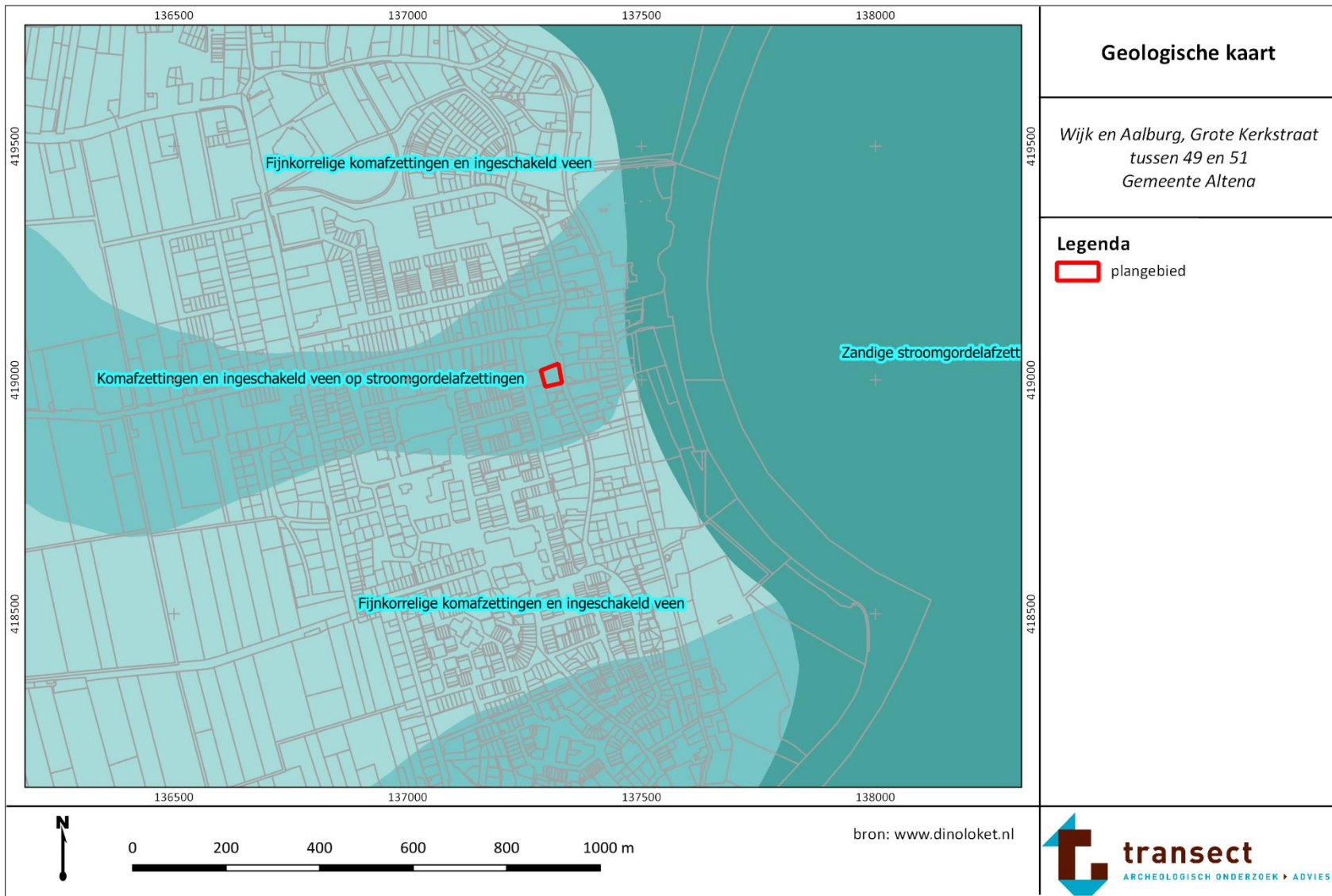
Bijlage 5: Paleogeografische kaart van het Rivierengebied

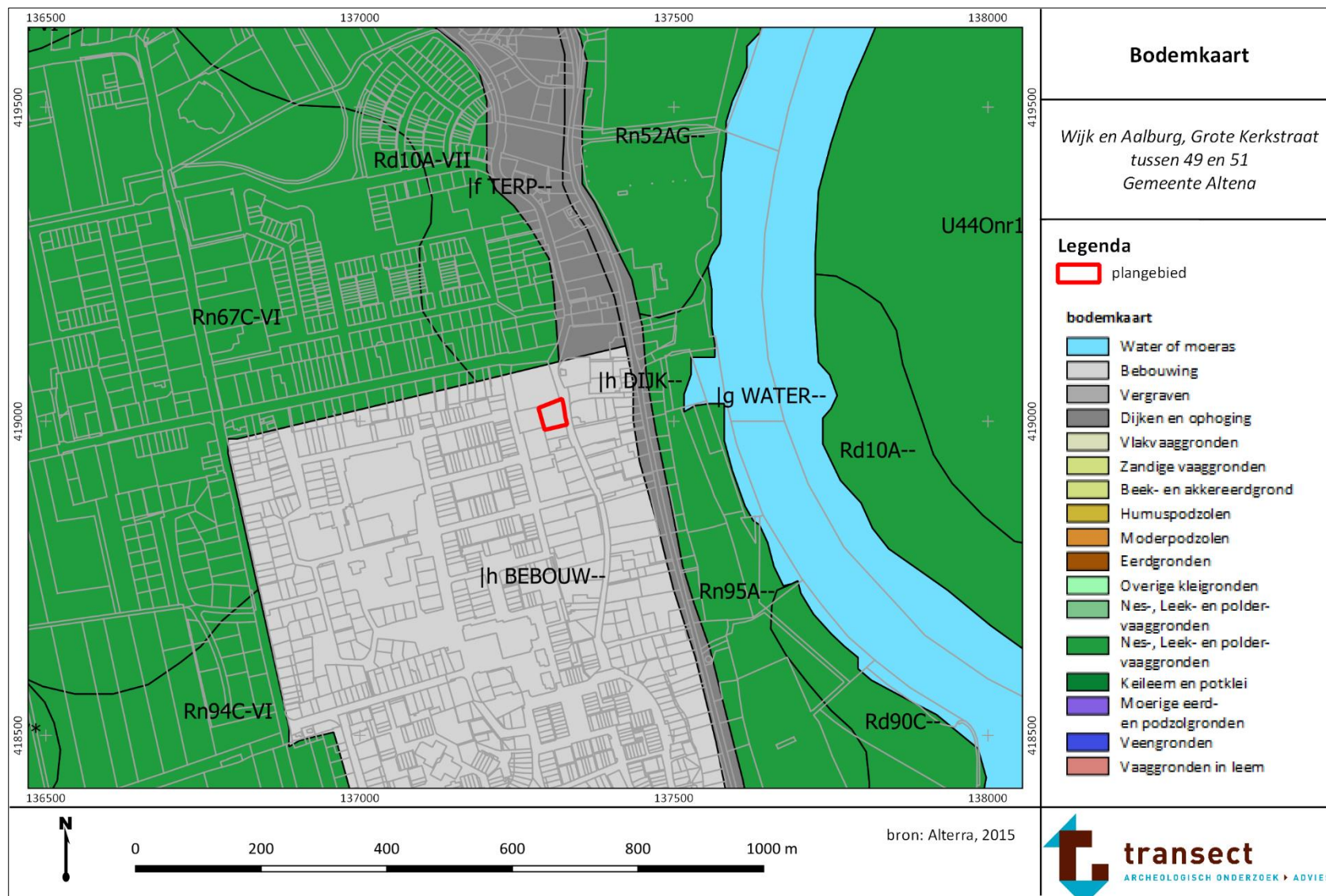
Bijlage 6: Maaiveldhoogtekaart (AHN)

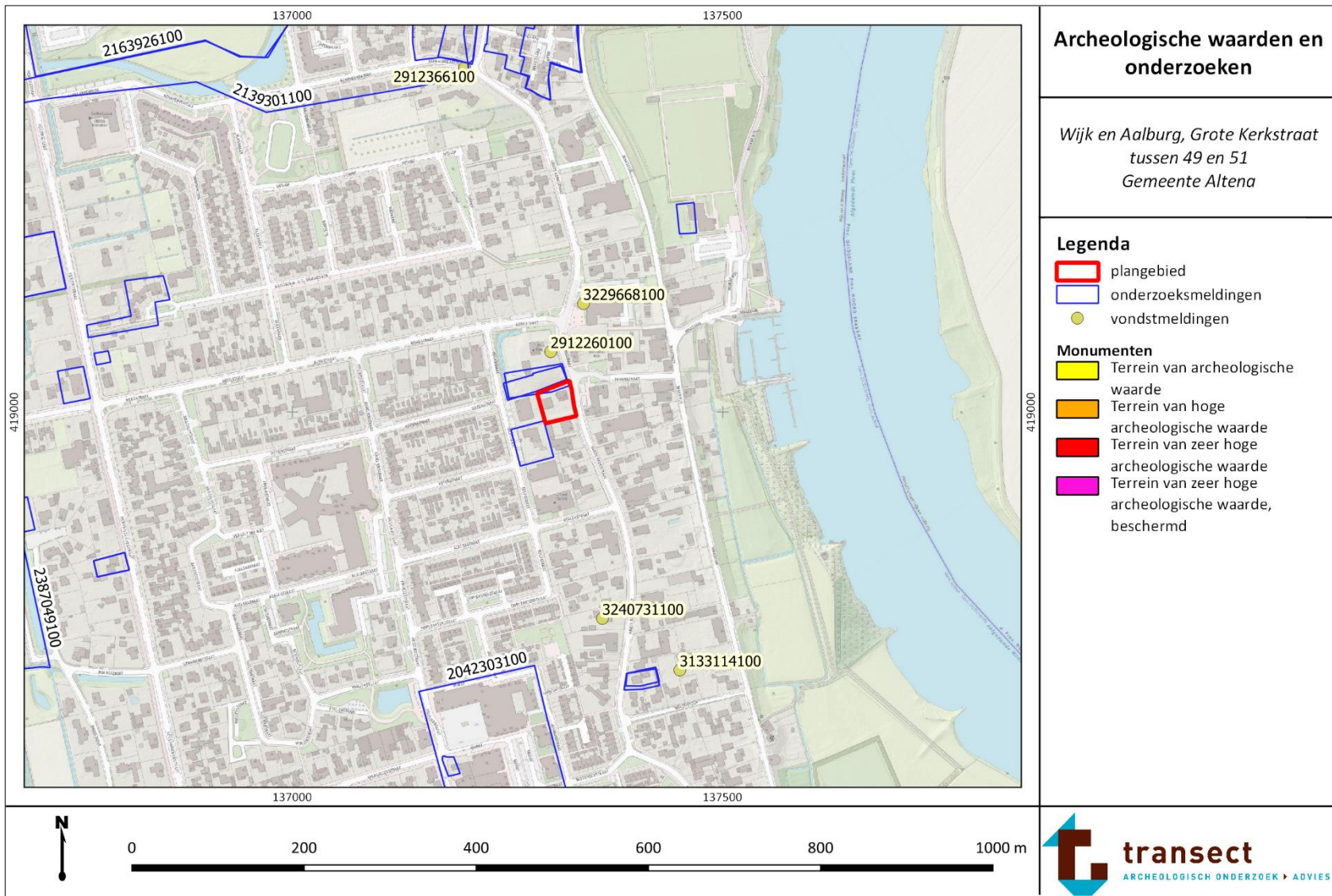
Bijlage 7: Geologische kaart

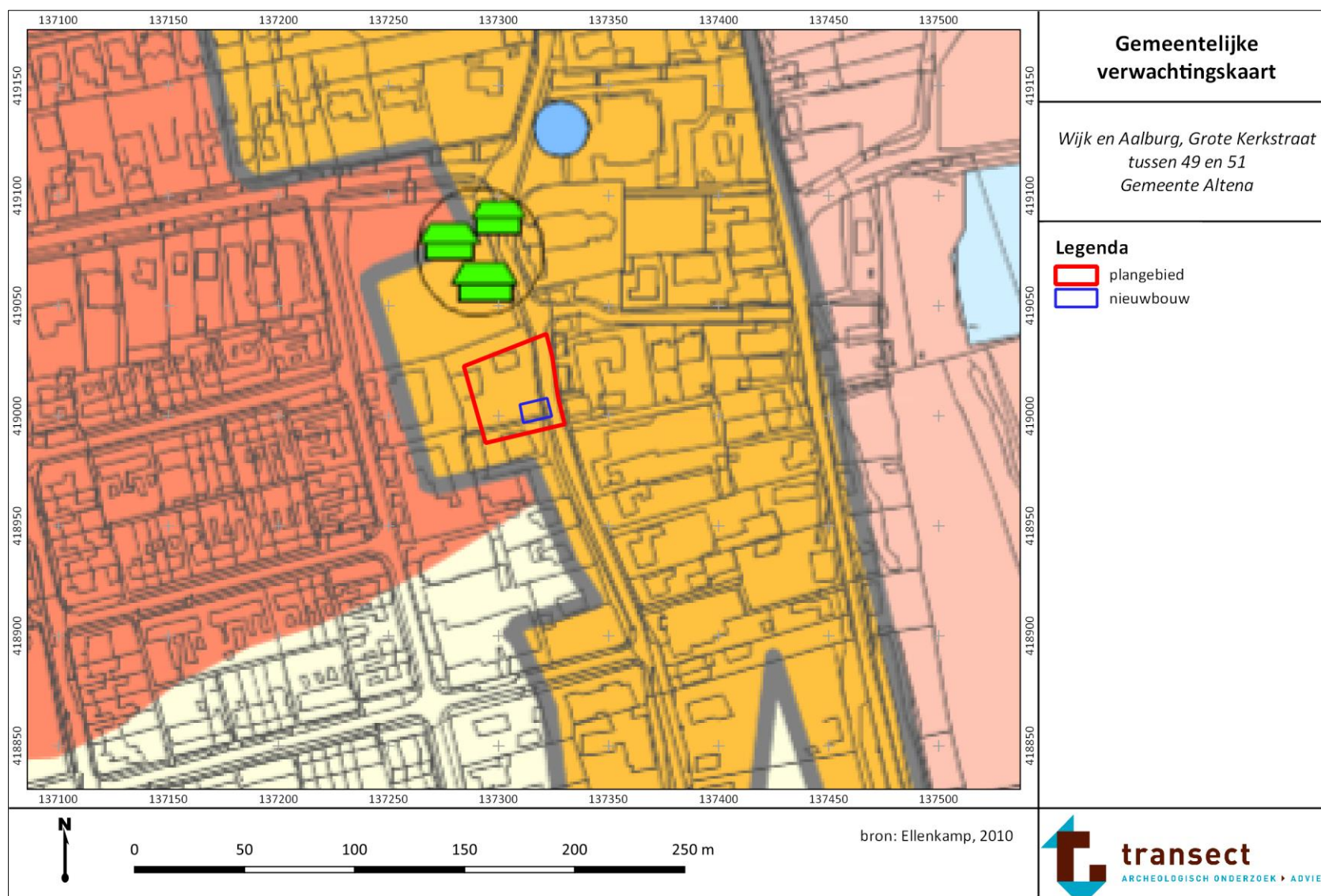
Bijlage 8: Bodemkaart

Bijlage 9: Archeologische waarden en onderzoeken

Bijlage 10: Gemeentelijke verwachtingskaart (2010)

legenda

archeologie

vindplaats - complextype

	akker		klooster
	bakoven		korenmolen
	begraaving		metaal bewerking
	bij		motte
	bommenwerper		munt
	brug		nederzetting
	depot		onbekend
	dijk		poldermolen
	fibula		scheepswerf
	grenssteen		sluis
	haven		terp
	huisplaats		veer
	kasteel		versterking
	kerk		versterkt huis
	kerkhof		

vindplaats - datering (symbool kleur)

	Mesolithicum
	Neolithicum
	Bronstijd
	IJzertijd
	Prehistorie
	Romeinse tijd
	Vroege Middeleeuwen
	Late Middeleeuwen
	Middeleeuwen
	Nieuwe tijd
	onbekend

Bijlage 11: Boorpuntenkaart

Bijlage 12: Foto van boring 1

Boring 1 tot en met 4,0 m -Mv als referentie van de bodemopbouw in het plangebied

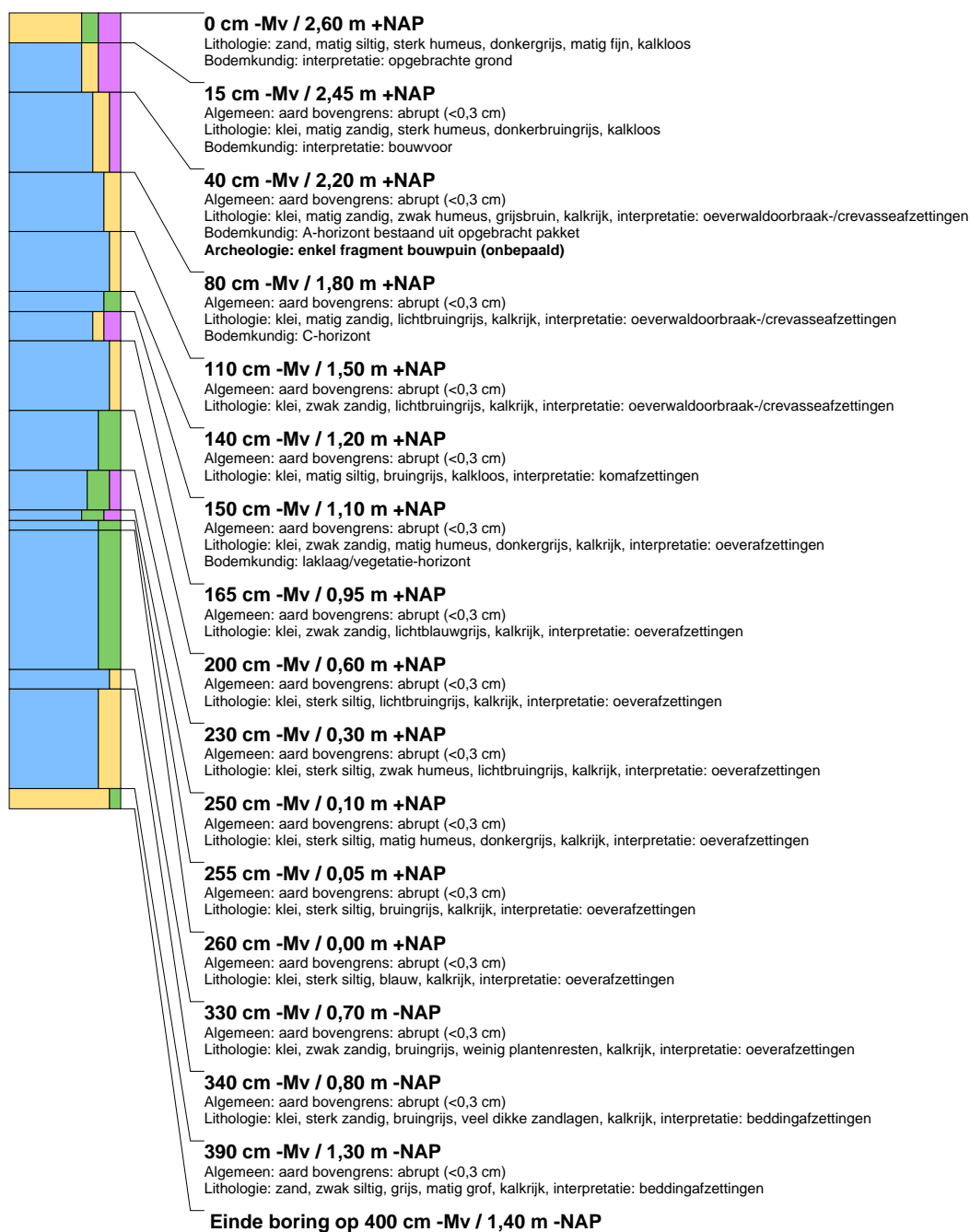
Aardewerk van het maaiveld (middeleeuws)

Bijlage 13: Boorbeschrijvingen

boring: 21736-1

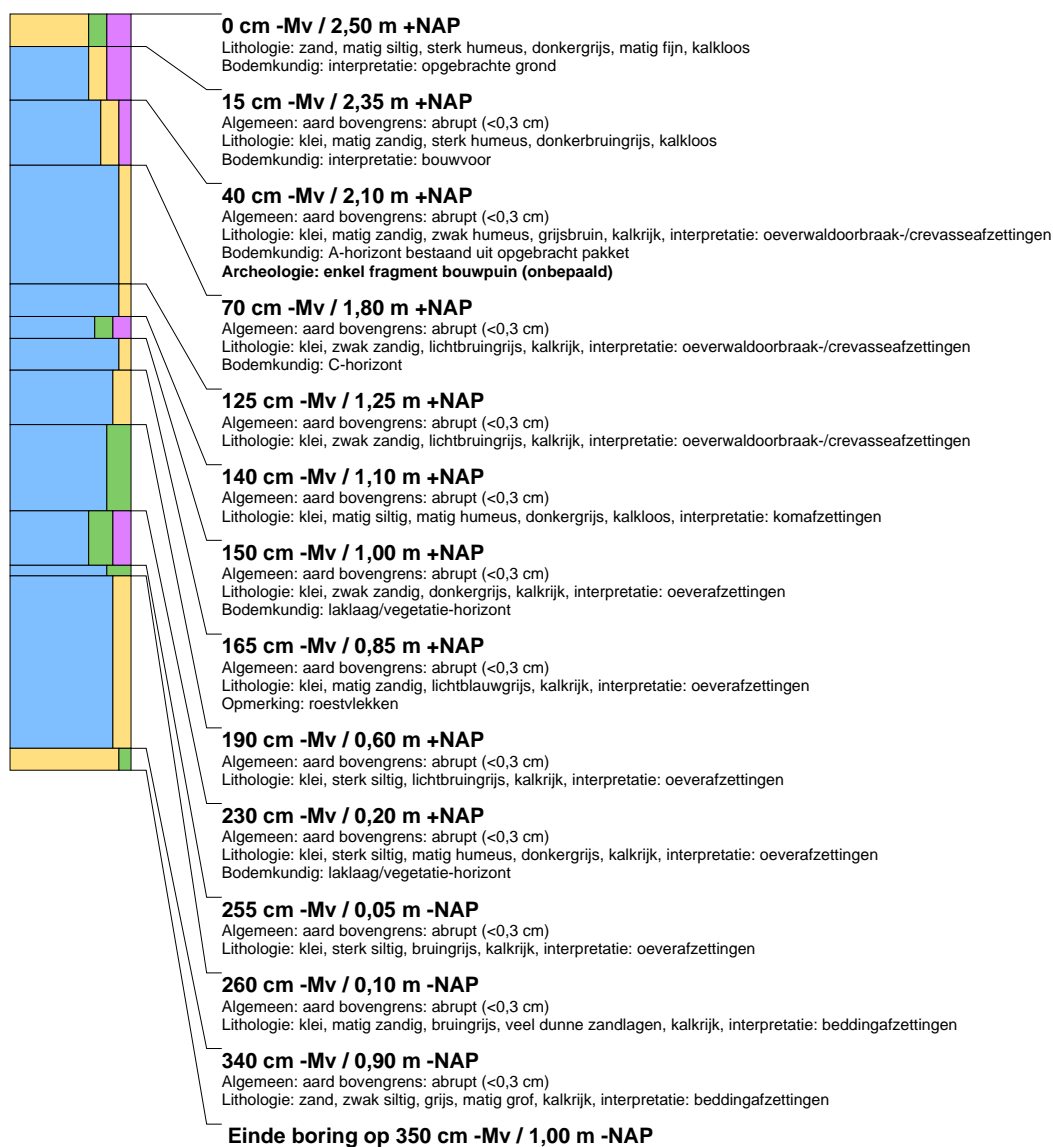
beschrijver: TNA, datum: 3-2-2022, X: 137.318, Y: 419.000, precisie locatie: 1 m, coördinaatsysteem: Rijksdriehoeksmeting, kaartblad: 44F, hoogte: 2,60, precisie hoogte: 1 dm, referentievlak: Normaal Amsterdams Peil, methode hoogtebepaling: AHN bestand, boortype: Edelman-7 cm, doel boring: archeologie - verkenning, vondstzichtbaarheid: geen, gemeente: Altena, plaatsnaam: Wijk en Aalburg, opdrachtgever: Van den Berg RO, uitvoerder: Transect b.v.

boring: 21736-2

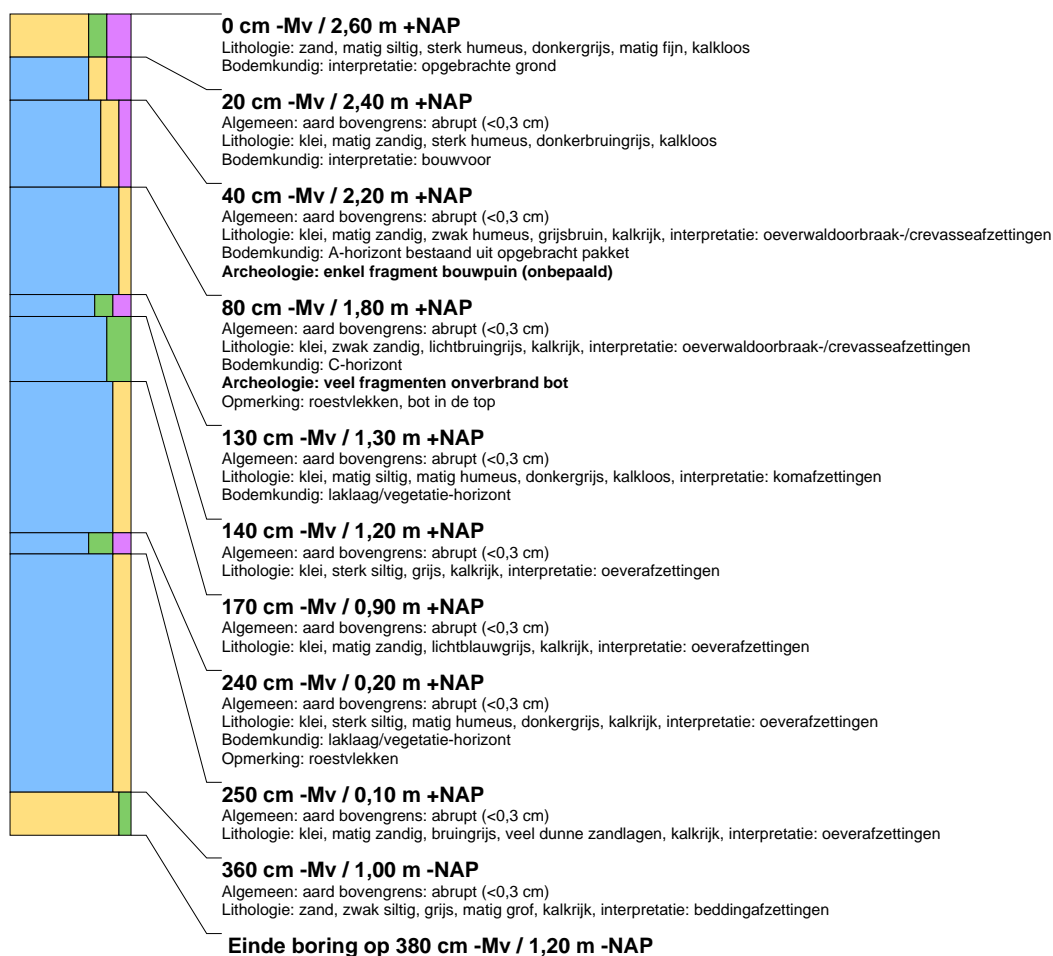
beschrijver: TNA, datum: 3-2-2022, X: 137.311, Y: 419.007, precisie locatie: 1 m, coördinaatsysteem: Rijksdriehoeksmeting, kaartblad: 44F, hoogte: 2,50, precisie hoogte: 1 dm, referentievlak: Normaal Amsterdams Peil, methode hoogtebepaling: AHN bestand, boortype: Edelman-7 cm, doel boring: archeologie - verkenning, vondstzichtbaarheid: geen, gemeente: Altena, plaatsnaam: Wijk en Aalburg, opdrachtgever: Van den Berg RO, uitvoerder: Transect b.v.

boring: 21736-3

beschrijver: TNA, datum: 3-2-2022, X: 137.308, Y: 418.997, precisie locatie: 1 m, coördinaatsysteem: Rijksdriehoeksmeting, kaartblad: 44F, hoogte: 2,60, precisie hoogte: 1 dm, referentievlak: Normaal Amsterdams Peil, methode hoogtebepaling: AHN bestand, boortype: Edelman-7 cm, doel boring: archeologie - verkenning, vondstzichtbaarheid: geen, gemeente: Altena, plaatsnaam: Wijk en Aalburg, opdrachtgever: Van den Berg RO, uitvoerder: Transect b.v.

boring: 21736-4

beschrijver: TNA, datum: 3-2-2022, X: 137.300, Y: 419.000, precisie locatie: 1 m, coördinaatsysteem: Rijksdriehoeksmeting, kaartblad: 44F, hoogte: 2,60, precisie hoogte: 1 dm, referentievlak: Normaal Amsterdams Peil, methode hoogtebepaling: AHN bestand, boortype: Edelman-7 cm, doel boring: archeologie - verkenning, vondstzichtbaarheid: geen, gemeente: Altena, plaatsnaam: Wijk en Aalburg, opdrachtgever: Van den Berg RO, uitvoerder: Transect b.v.

